

DOBBELTSPORPROSJEKTET ØSTFOLD

Rapport over registrering av helleristninger

parsell Seut - Rolvsøysund, Fredrikstad

David Vogt

Universitetets Oldsaksamling
Oslo 1996

Innholdsfortegnelse

1.	Innledning	2
1.1	Trasébeskrivelse	2
1.2.	Topografisk beskrivelse	3
Del I Helleristninger		4
2.	Helleristningenes beliggenhet	4
2.1.	Tidligere registrerte felt	4
2.2.	Nyregistrerte felt	10
2.3.	Leting etter nye felt	12
2.4.	Konfliktobjekter	12
2.5.	Konfliktområder	17
2.6.	Evaluering av traséalternativer	17
Del II		18
3.	Bosetningsspor Lisleby - Rolvøysund	18

Tillegg

4 Liste over registrerte Helleristningsfelt Lisleby - Rolvsøysund

1. Innledning

Registreringens primære målsetting har vært å få en oversikt over helleristningsfelt i konflikt med NSB's nye dobbeltspor gjennom Fredrikstad kommune, parsell Seut - Rolvsøysund. Videre er områder evaluert med hensyn til potensiale for bosetningsspor på dyrket mark. Hovedtyngden av registreringen ble utført i tiden 06 til 16 juni 1995 av Cathrine Thorstensen og David Vogt. I tillegg ble det utført en uke forarbeid i felt av undertegnede fra 18 til 21 april 1995. Under forarbeidet ble det tidlig klart at en av de første oppgavene ville bli å få en oversikt, og fullstendig kontroll over alle de tidligere registrerte feltene. Dette er felt registrert for Økonomisk Kartverk i 1964 og eldre registreringer ikke gjenfunnet i 1964. Det er to hovedgrunner til dette siste: Det forekommer feilplasseringer i ØK, felt i søndre Rolvsøy er opp til 200 meter feilavmerket på kartene. Deretter er en del av de gamle orienteringsoppgavene i ØK foreldet. Rolvsøy har hatt en betydelig utbygging og nyregulering av de aktuelle områdene som har medført store fysiske omveltninger i landskapet. Helleristningsfelt er således blitt liggende inne i nye boligfelt, villahager m.m. Det ble derfor nødvendig å kontrollere en del av disse lokalitetene i felt. I tillegg er det funnet en del nye helleristningsfelt etter ØK-registreringen i 1964, disse feltene er ikke tilfredsstillende registrert. Det ble derfor nødvendig å kontrollere og registrere disse feltenes beliggenhet. I tillegg til kontroll av enkelte av de gamle registreringene, ble det lett etter nye felt. Sistnevnte er kun knyttet til traséalternativene og ligger innenfor en 50 m bred korridor.

Rapporten er disponert som følger: Innledningsvis gis en kort oversikt over de områdene traséalternativene ligger i. Deretter foreligger Del I om helleristninger hvor det blir redegjort for gamle og nye registreringer. Avslutningsvis evalueres konfliktobjekter og konfliktområder i relasjon til ulike traséalternativer. Rapporten inneholder videre en Del II, evaluering av potensielle bosetningsområder i dyrket mark. Her finnes en kort gjennomgang av de områdene som synes aktuelle for videre undersøkelser og flateavdekking. Til slutt finnes en liste over helleristningsfelt mellom Lisleby og Rolvsøysund.

1.2 Trasébeskrivelse

Registreringen har omfattet hele parsellen Seut - Rolvsøysund. Parsellen er oppdelt i følgende alternativer: Alternativ 1a/1b, alternativ 2a/2b, alternativ 1c/2c, og alternativ 3. Parsellen starter ved Seutelven, Skinnerflos utløpselv nord for Fredrikstad by, går videre over Trosvik og inn til sentrum. Nordøst for byen foreligger tre ulike føringer gjennom Lisleby. Alternativ 1a/2a går østenfor eksisterende føring fra Block Watnes bygg, skrå gjennom boligfeltet på Nøkleby, krysser Råbekken og går inn på eksisterende føring ved Evje. Alternativ 1b/2b går lengre øst langs Glomma og skrå over åkrene til Hauge Ø og føres inn på eksisterende linje ved Linjegendsterminalen mellom Omberg og Valle. Alternativ 2a og 2b har omtrent samme plassering i terrenget. Alternativ 1c/2c går vest for 1a/2a.

Alternativ 3 går vest for eksisterende føring. Traséen legges i tunnel gjennom Kirkeberget ved gamle Glemmen kirke. Tunnelutslaget vil komme ute på slettene nordøst for berget, skrå over Råbekken og inn på eksisterende føring på høyde med overgangen ved H. N. Hauges vei. Nordøst for Rolvsøy kirke ned mot Rolvsøysundet er alternativene ikke påtegnet mitt kartgrunnlag (Trasévurderinger januar 1995). Imidlertid har jeg fått tilsendt 1:1000 kart med påtegnet to ulike alternativer som ikke er navngitt. De omtales derfor som "den nordlige og den sydlige". Den nordlige føringen tangerer Nesveien nord for Nes gård og har samme brohode på Rolvsøy som den gamle jernbanebroen. Det sydlige alternativet tangerer Nesveien syd for Nes gård og bøyer kraftigere østover og krysser Rolvsøysundet omkring 100 meter sydøst for den gamle broen.

1.2 Topografisk beskrivelse

Som navnet tilsier er Rolvsøy en øy. I nord ligger vannene Skinnerflo og Visterflo, mellom dem kommer Ågårselven ut. Visterflo renner ut i Glomma ved Rolvsøysundet like øst for Rolvsøy kirke. Glomma renner videre langs Rolvsøys sydøstlige side og møter havet ved Fredrikstad by. Fra Skinnerflo går Seutelven sydover og møter Kråkerøys vestre løp kalt Vesterelven mellom Gressvik og Trosvik. Fra Seut og inn til Fredrikstad sentrum ligger traseén lavt, enkelte steder bare noen meter over havet. Først ved Lisleby og Nøkleby stiger terrenget opp mot 15 m.o.h. Fra Lisleby og frem til Rolvsøy kirke og Rolvsøysund preges landskapet av store åpne flater avgrenset i sørøst av Glomma og i nordvest av Haugåsen og Vallefjellet. Gårdene Lisleby, Nøkleby, Rå, Glemmen, Hauge, Evje, Omberg Valle og Nes ligger på flaten mellom fjellet og Glomma. Høyden over havet på disse områdene er fra 15 til 25 m. Flatene består av silt eller leirjord, fra Omberg mot Rolvsøyterminalen snakket grunneieren om "myrjord". Felles for hele arealet er at jorden er tung og leiraktig, preget av marine avsetninger. Enkelte steder kommer grunnfjellet frem i dagen, som lave bergskjær eller knausete partier omkranset av åker og bebyggelse.

Del I Helleristninger

2. Helleristningenes beliggenhet

Vurderer man så helleristningsforekomstene i forhold til traseéne på bakgrunn av de topografiske forhold, kan man umiddelbart skille ut områder som lite aktuelle for funn av ristninger. Områdene fra Seut og inn til sentrum ligger generelt for lavt. Likeledes de utbyggede områdene inne i Fredrikstad by, og forstedene ut til Lisleby. Denne strekningen er ikke undersøkt. Helleristninger ligger, med få unntak, over 15 m.o.h, områder som var tørrlagt land i bronsealder. Det aktuelle område for funn av nye helleristninger ligger mellom Lisleby og Rolvsøysundet.

Under registreringen ble all oppmerksomhet rettet inn på denne strekningen. Kartet fig. 1 viser hvordan hovedtyngden av ristningsfeltene på Rolvsøy grupperer seg til de sørøstlige områdene langs Glomma. Jernbanens plassering er sammenfallende med Rolvsøys mest konsentrerte helleristningsområde. Ser man mer detaljert på landskapet skiller enkelte områder seg ut som mer funnrike enn andre. Den første faktoren som er en forutsetning for funn av helleristninger er selvfølgelig forekomsten av grunnfjell i dagen. De ulike områdene berørt av dobbeltsporet har varierende geologisk beskaffenhet, noe som blir avgjørende for forekomstene.

Det er fem områder som har grunnfjell i dagen, disse er: Lisleby/Nøkleby, Evje, Hauge, Valle og Nes. Disse områdene er sammenfallende med boligfelt. Grunnfjellsområdene tilsvarer gammel beitemark som nå er lagt ut til boligområder, leirjordsområdene er åker (noen steder også industriområder). Helleristningene er i generelle trekk hugget på bergflater nær leirslettene, gjerne i vannsig. Skålgroper kan også være hugget på toppen av små bergkuler, gjerne ut mot en kant eller langs sprekker.

Omfattende utbygging av grunnfjellsområdene, den gamle beitemarken, har ført til at store omveltninger har funnet sted omkring ristningene. Hager og gårdsplasser er utfylt med masse og berknauser er sprengt bort. Dette har medført at enkelte felt som ble registrert på 1800-tallet i dag ikke er tilgjengelige, eller gått tapt. Men byggeaktiviteten har også medført at nye lokaliteter er kommet for dagen i det samme område. Nyregistrering i et slikt miljø byr på vesentlige problemer, aktiv leting etter nye felt forutsetter avtorving av bergflater som vanskelig kan gjøres i folks haver. Boligfeltene blir således dårlig registrert.

2:1 Tidligere registrerte felt

Martin Arnesen registrerte i 1860- og 70 - årene helleristninger i Østfold. vesentlig i Skjeberg og Borge, men også på Rolvsøy og Glemmen. Disse registreringene dannet grunnlaget for Oluf Ryghs verk om helleristninger fra 1873. Feltsesongen 1909 - 10, arbeidet Gabriel Gustafson i Østfold med helleristninger, men på grunn av arbeidet med Osebergskipet fikk han aldri fullført arbeidet. Imidlertid finnes opplysninger og notater om arbeidet i Universitetets Oldsaksamlings topografiske arkiv. I 1932 kom registreringssamlingen Østfolds Oldtidsminner i forbindelse med serien Arkeologiske Landskapsundersøkelser i Norge, redigert av A. W. Brøgger. Registreringen i Rolvsøy og Glemmen prestegjeld ble foretatt av Helge Gjessing og Jan Petersen i 1908.

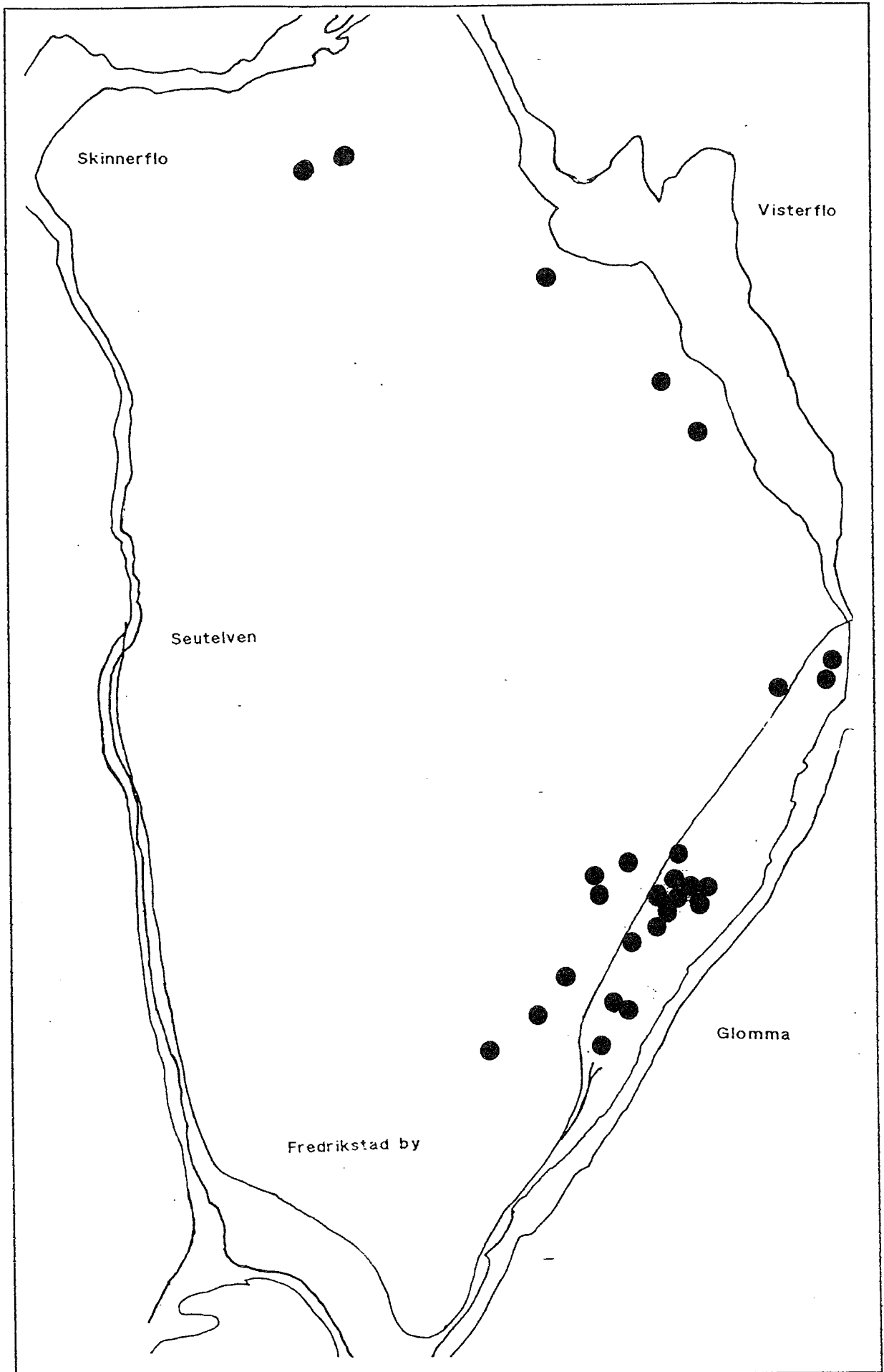

Fig. 1 Helleristningsfeltene på Rolvsøy s beliggenheten i forhold til eksisterende jernbane

De mest kjente arbeidene om Østfolds helleristninger er av Gutorm Gjessing og Sverre Marstrander fra henholdsvis 1939 og 1963. Ingen av disse verkene tar imidlertid for seg Rolvsøy eller Glemmen. Med Økonomisk Kartverks (ØK) registreringer i 1964 ble feltene kartert og systematisert. Jeg skal kort gi en redegjørelse for de eldre registreringene. Størst vekt ble lagt på de feltene som kan tenkes å ha ligget eller fortsatt ligger i områder som traseen tangerer.

I Østfold Oldtidsminner s. 228 (ØO) finnes en registrering i Glemmen (Arnesen/Rygh nr. 122) under gården Leie. Feltet omtales i 1908 som "delvis ødelagt". (ytterligere informasjon i Ab. 1908 s 193). Leie ligger noe sydvest for Kirkeberget med gamle Glemmen Kirke, her er traséalternativ 3 planlagt i tunnel slik at objektet eller lokaliteten ikke blir berørt. Oppe på kirkeberget i nærheten av "Glemminge" kirke finnes Arnesen/Ryghs nr. 123 helleristningsfelt/skålgropsfelt. Heller ikke dette feltet er gjenfunnet, tunnelalternativet gjør at heller ikke denne lokaliteten synes truet.

Over grensen til Rolvsøy ligger gården Evje med Ryghs felt nr. 125 - 129. Disse feltene synes uklare. Hovedfeltet som kalles "Evjestien" (1378 H13 R2), kart fig. 17, inneholder 4 grupper av figurer som muligens er registrert som ulike felt hos Rygh. ØK regner nr. 126 og 129 som sikkert tilhørende Evjestien. Mulig tilhører også de andre av Ryghs registreringer nettopp dette feltet. I ØK finnes også to felt til under Evje, dette er feltet sydøst for gården, ute på jordet med betegnelsen 1378 H13 R3, kalt "på Jordet". Feltet kommer trolig innenfor 50 m-sonen og ble kalkert og dokumentert av oss, se fig. 3, 4 og 12. Runeberg II er betegnelsen på et felt NØ for Evje, ristningene ligger i villahave og kalles etter adressen "Ravneveien 8" se fig. 17. Feltet kan hører med til O. Ryghs nr. 125-129. Gården Evje eksisterer ikke i dag, jorden er lagt under Haugegårdene.

Det har med andre ord funnet sted en omfattende utskillelse og salg av jord fra Evje noe som medfører at felt omtalt av Rygh 1873 under Evje, i dag kan ligge under Hauge. Dette gjør at det blir vanskelig å ha kontroll over alle Ryghs felt i "område" Evje. Traseen kan dermed komme i konflikt med felt som vi i dag ikke vet hvor ligger.

Nordøst for Evje ligger Haugegårdene. Lengst øst mot Glomma ligger Hauge Østre, i nord mot den store flaten opp mot Rolvsøy kirke ligger Hauge Vestre. Kloss i jernbanelinjen nord for boligfeltet ligger en nå mindre enhet kalt Hauge Østre og Vestre. Området mellom disse gårdene består av knausete åspartier med grunnfjell i dagen, nå boligfelt som tidligere var beiteområder. Flere helleristningsfelt er tidligere registrert her. På Hauge Østre så Rygh flere felt: "Nr. 134 Marens eiendom: 1 skip mellom stuen og ladebygningen." "Nr. 135 Samme eier: Noen ristninger under et skur." "Nr. 136: En gruppe ovenfor husene". "Nr. 137: 7 skip, mange Skålgroper". ØK beskriver Ryghs felt under Hauge Vestre. Enten er det oppstått en feil i ØK eller hos Rygh, eventuelt er det en endring i matrikkelen. Feltene er ØK registrert under Hauge Østre, hvilket må være det riktige. I ØO opplyses følgende fra 1908: "Helleristninger, hvorav nu kun Rygh 137 er synlig. Ved påfylling i haven i 1894 er hel del helleristninger skjult". Like vest og nordvest for gården opplyses i ØK at ved en stor flyttblokk som det var sprengt noe av, fantes figurer fig. 2. Dette feltet kan være sammenfallende med et av Ryghs felt. Flatene omkring flyttblokken er imidlertid tildekket av stor rydningsstein og jord. Det ble registrert et lite felt på gården under forarbeidet i april 1995, se fig. 10, som kan være et av Ryghs felt. Dette vil imidlertid bli omtalt senere. Traséalternativene 1b/2b ligger omkring 50 m fra de omtalte feltene. Under Hauge Vestre registrerte Gustafson i 1909 - 10 et felt like ved jernbanelinjen, nordøst for overgangen ved H.N. Hauges vei. Feltet har

Fig. 2 Ved en stor flyttblokk som det var sprengt noe av fantes flere figurer rundt århundreskiftet. I dag dekker et tykt jord og torvdekke iblandet ryddningsstein flatene omkring.

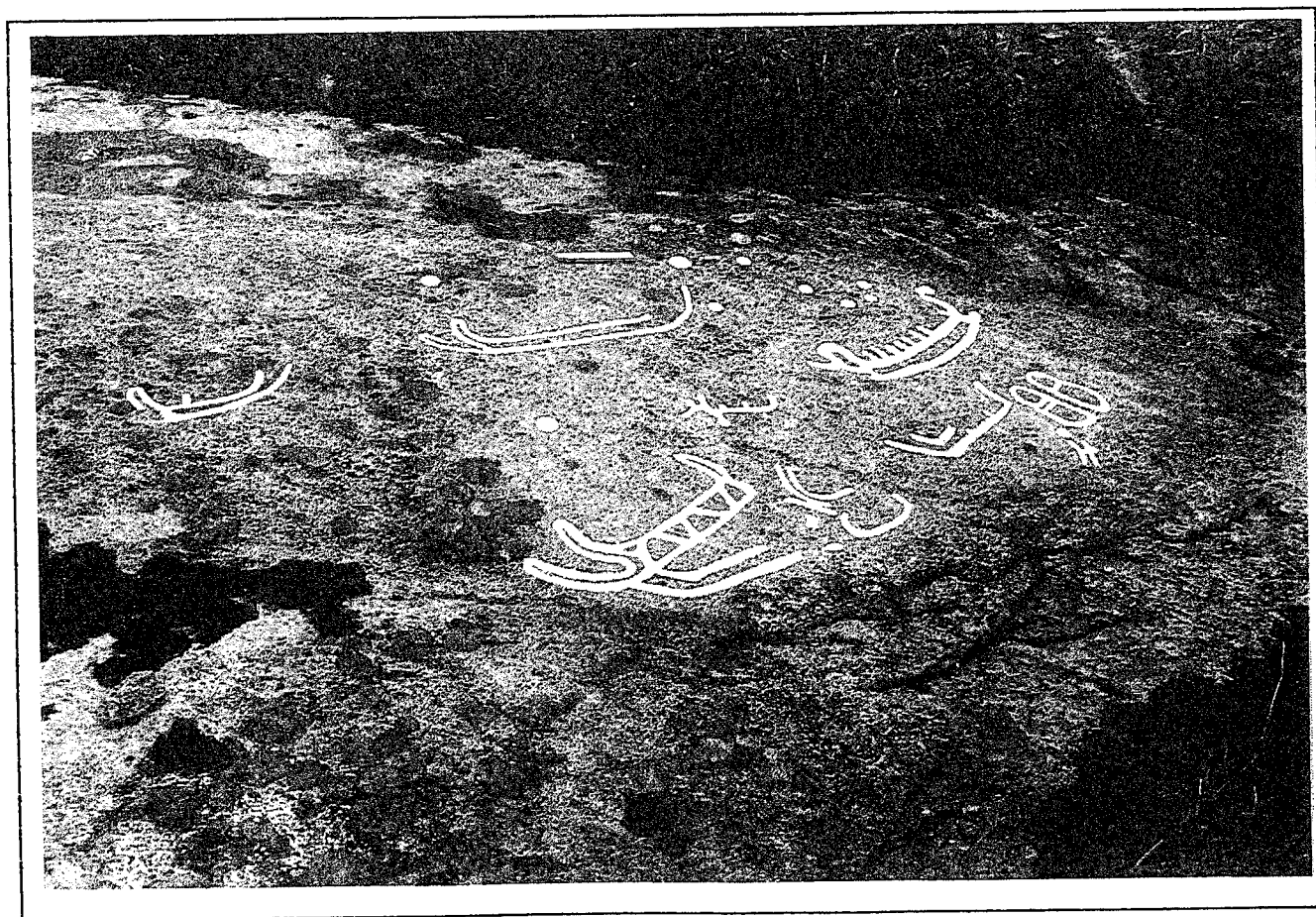

Fig. 3 Helleristningsfeltet på Evje, I378 HI3 R3 ligger ute på åkerskjær med utsikt mot Råbekken og Nøkkleby

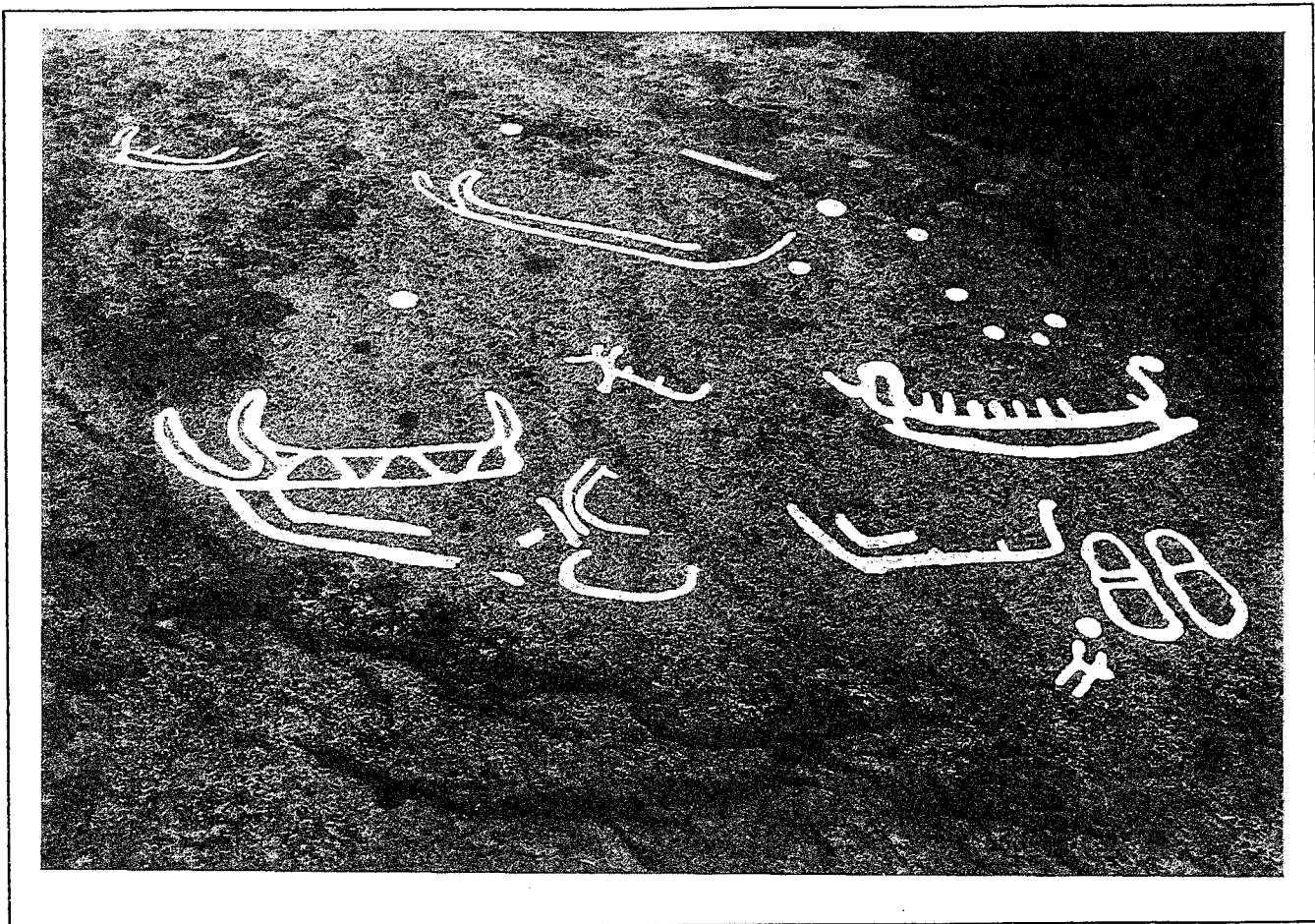

Fig.4 Samme felt som Fig. 3

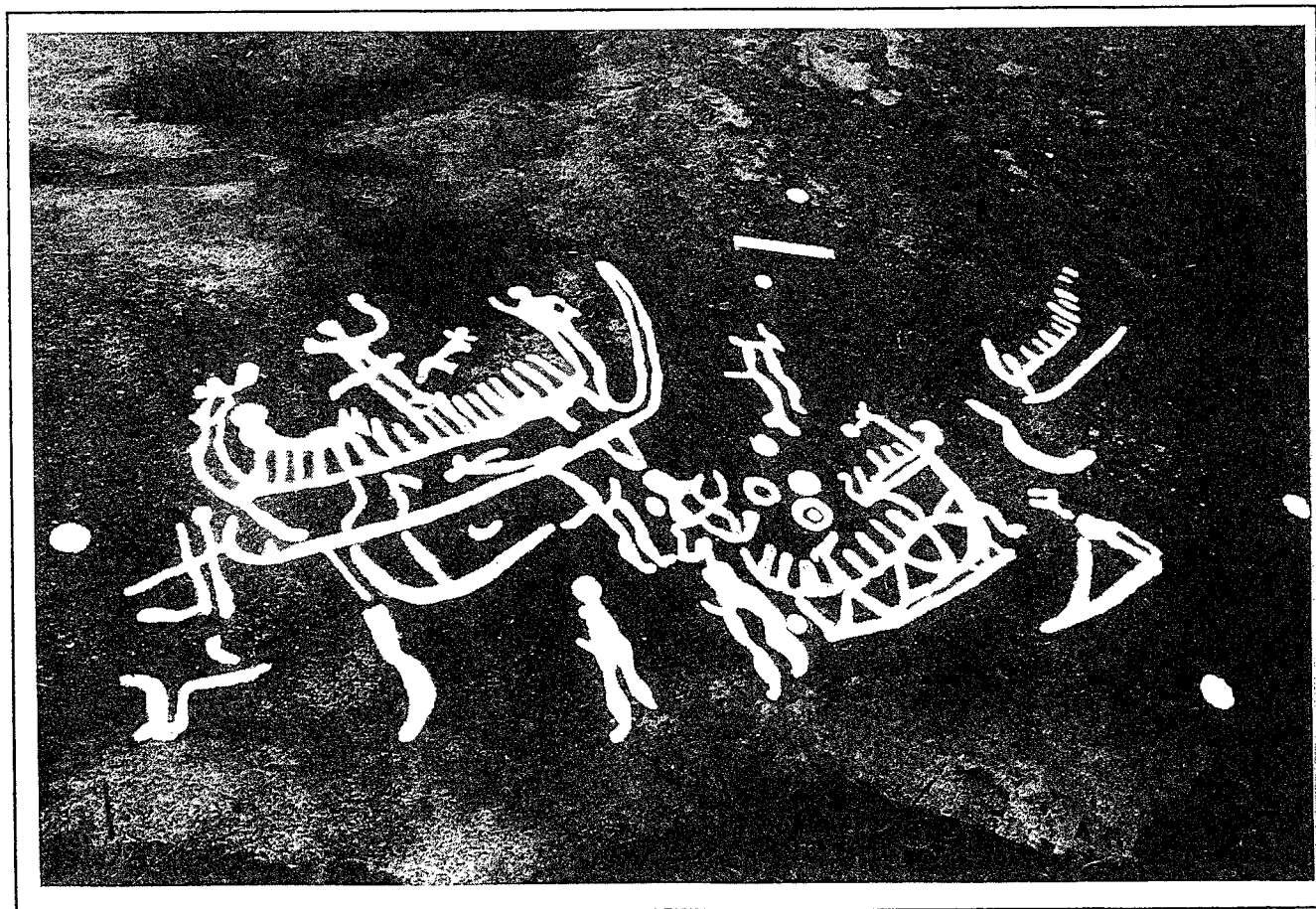

Fig. 5 Like i jernbanen NØ for overgangen H. N. Haugesvei ligger felt I378 GI4 R5, feltet ligger under Hauge Vestre. Dette feltet representerer registreringens mest konfliktfylte objekt.

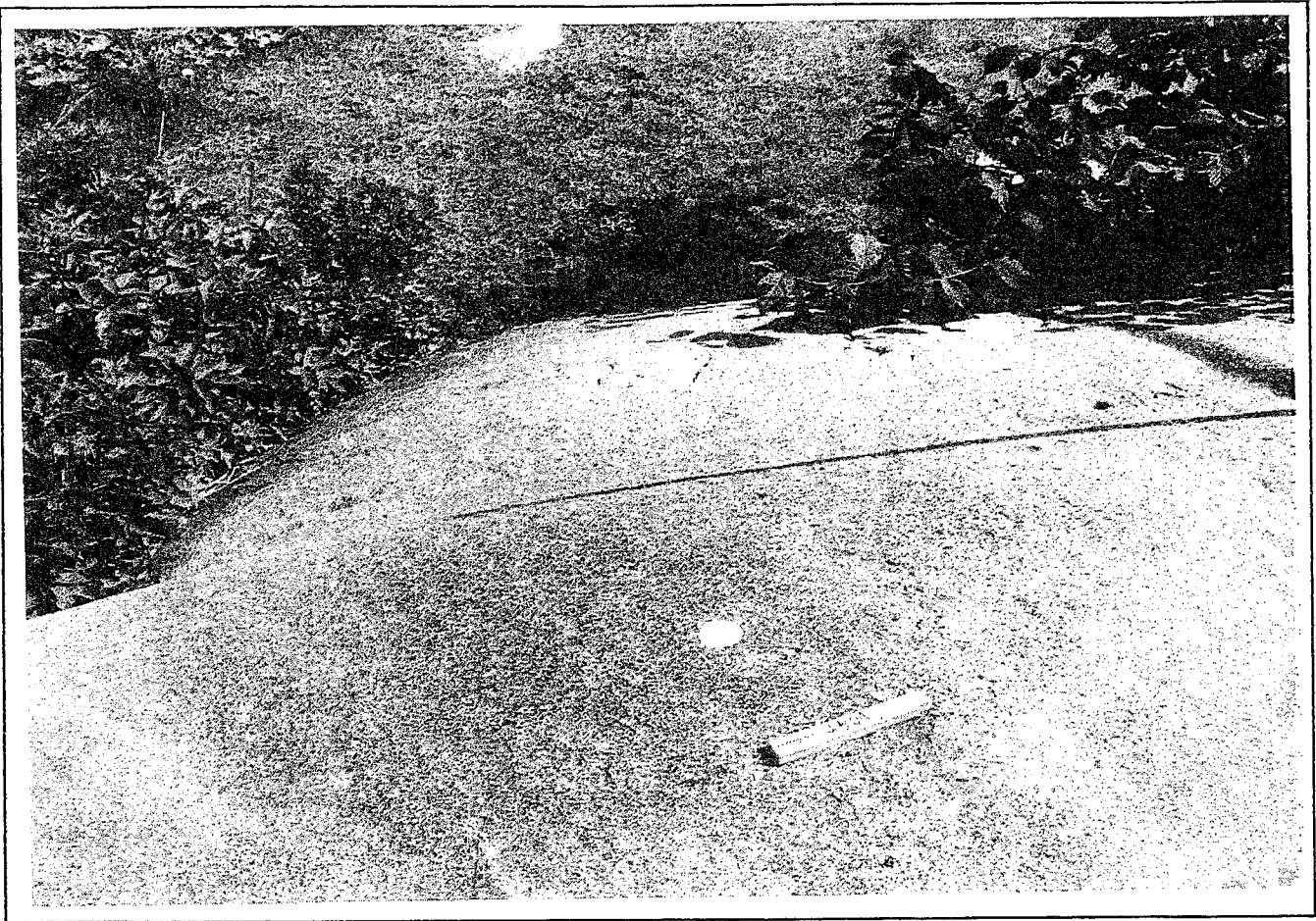

Fig. 6 Skålgropsfeltet i Evjeveien 22, under Nøkkleby Ø

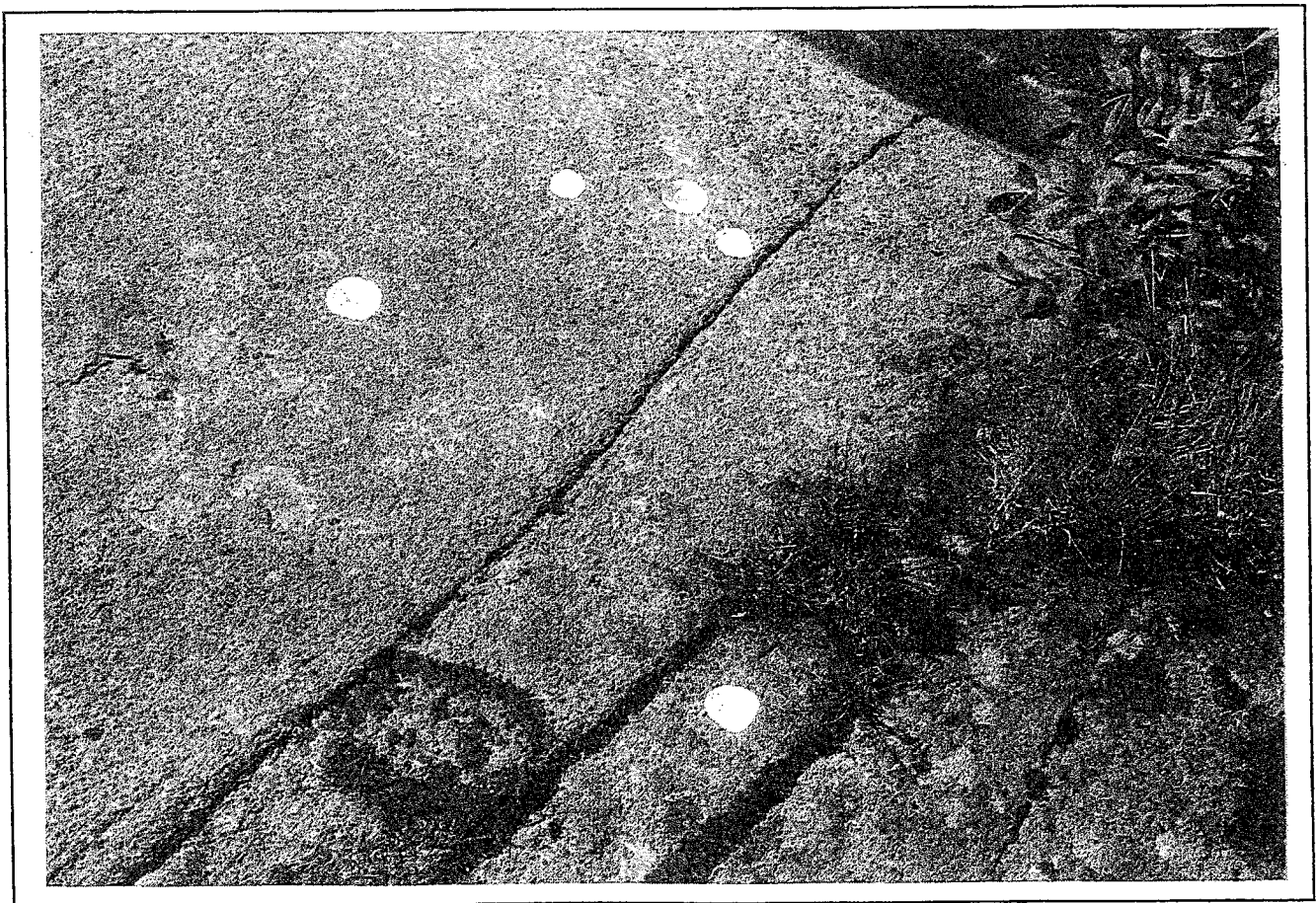

Fig 7 Skålgropsfeltet i Evjeveien 20, under Nøkkleby Ø

betegnelsen 1378 G14 R5 "ved Jernbanen" og er det mest konfliktfylte objekt i hele registreringen fig. 5, 13 samt forsiden, kart fig. 18. I ØK opplyses at flere figurer var synlige, men ligger nå under banelegemet

Etter ØK registreringen i 1964 er flere felt kommet til. På "Solhøyden" under Hauge Vestre finnes et felt som omtales som 1378 H13 R4 "Rypeveien 12" se kart fig. 18. Likeledes på "Fjell" under Hauge Vestre finnes et felt med betegnelsen 1378 H13 R6 "Myråsveien 2" se kart fig. 18. Ute ved Rolvsøy kirke ligger gården Valle Nordre. På nedsiden av en murt grunnmur uten overbygning finnes et liten helleristningsfelt kalt 1378 G14 R4 "ved ruinen" se kart fig. 19 Etter ØK-registreringen er det imidlertid blitt funnet flere felt, men ingen av disse er blitt skikkelig registrert og kartert før nå. Neste kapittel omtaler disse feltene.

2:2 Nyregistrerte felt

Lengst i sydvest er det registrert et nytt figurfelt, ved Evjeveien 6 nær Lisleby stasjon fig. 8, kart fig. 16. Feltet har opprinnelig ligget under Nøkleby Vestre, men er i dag fraskilt og ligger på en regulert tomt i boligfelt. Feltet er tidligere kjent av Erling Johansen. Feltet består av minimum tre skipsfigurer med dobbeltstavn og mannskapsstreker. Under samme gård Nøkleby Vestre finnes i tillegg to nye felt, begge tidligere funnet og delvis beskrevet av Erling Johansen. På skrånende svaberg nær krysset mellom Verksveien og Evjeveien 20 på Nøkleby finnes to skålgropsfelt, begge avmerket på ØK-kartet, fig. 6 og 7 samt kart fig. 16. Det største feltet lengst mot nordvest, består av 4 sikre og 1 usikker skålgrop. Omkring 25 meter ØSØ for dette feltet ligger en skrånende bergflate med 1 tydelig grop. Begge disse feltene ligger midt i traseen. Under Glemmen Østre ligger også et skålgropsfelt funnet av Erling Johansen. Feltet ligger øst for Kirkeberget med gamle Glemmen kirke, helt nede ved bergets fot og Lislebyveien. Dette feltet er også avmerket på ØK kartet, fig. 16. De 6 skålgropene er tydelig hugget og lett å få øye på. Gropene kommer ikke i konflikt med traseen.

Forflytter vi oss så fra Nøkleby og Glemmen videre nordøst langs traséene har vi et funn fra Hauge Østre. Ved gårdens sydligste vognskjul fortalte grunneieren at Erling Johansen hadde sett en figur. Figuren var ikke synlig i rådende lysforhold, men ved nattlysing kom et fint skip og to groper til syne. I overkant av skipet; mulig rester av et skip til, men sterkt forvitret, se fig 10. Trolig er disse figurene restene av et av de feltene beskrevet av Rygh, hvilket er imidlertid vanskelig å ha noen formening om. Under Hauge Vestre ble det av grunneieren på Hauge Østre påvist også en mannsfigur nordøst for gården, figuren var nå tildekket, men hadde vært synlig. Figuren ble beskrevet som "falloid". På en skrånende bergflate som nå er regulert som "Orreveien 25" var figuren synlig i riktig belysning, se kart fig. 18. Ingen av feltene på Hauge Østre kommer i konflikt med traséen.

Mellom Rolvsøy kirke og Rolvsøysundet ligger noe bebyggelse, samt gården Nes. Her finnes to ulike traséalternativer, i rapporten kalt det nordlige og det sydlige alternativet. Området ved Nes har betydelig med grunnfjell i dagen, og mye tid ble brukt til gjennomspøking av disse områdene. Letingen resulterte i at vi fant to nye felt, begge i konflikt med det sydlige traséalternativet. I villahaven Nesveien 8 ble det funnet et nytt skålgropsfelt, 4 meter SSV for hushjørnet. Feltet består av 20 tydelig huggete groper, se fig. 9 og 14, kart fig. 20. Feltet ligger oppe på en bergrabbe med vidt utsyn både mot

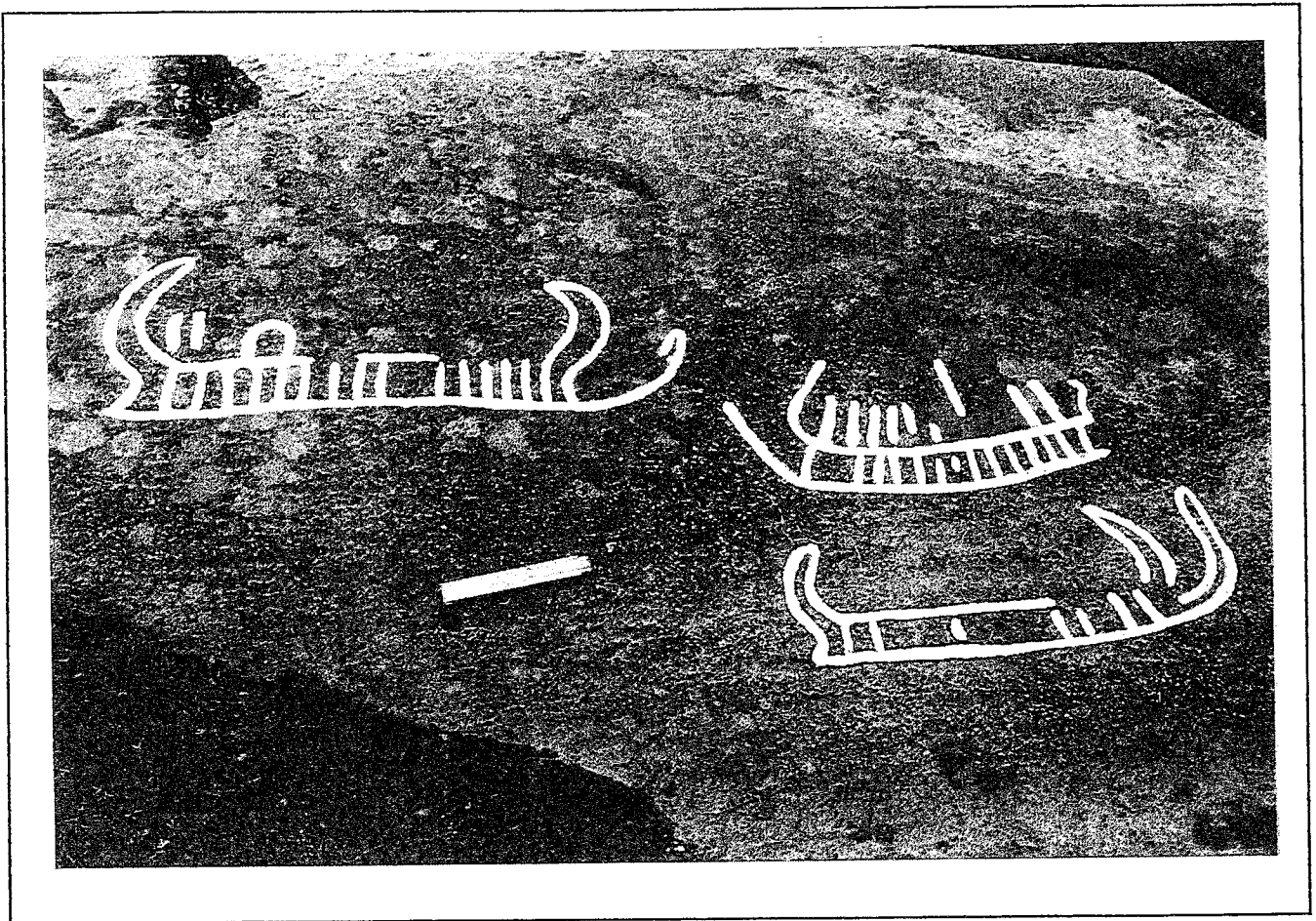

Fig. 8 Nyfunnet figurfelt under Nøkkleby V., Evjeveien 6 feltet er kun oppmalt for fotografering i rådende lysforhold, flere figurer kan finnes.

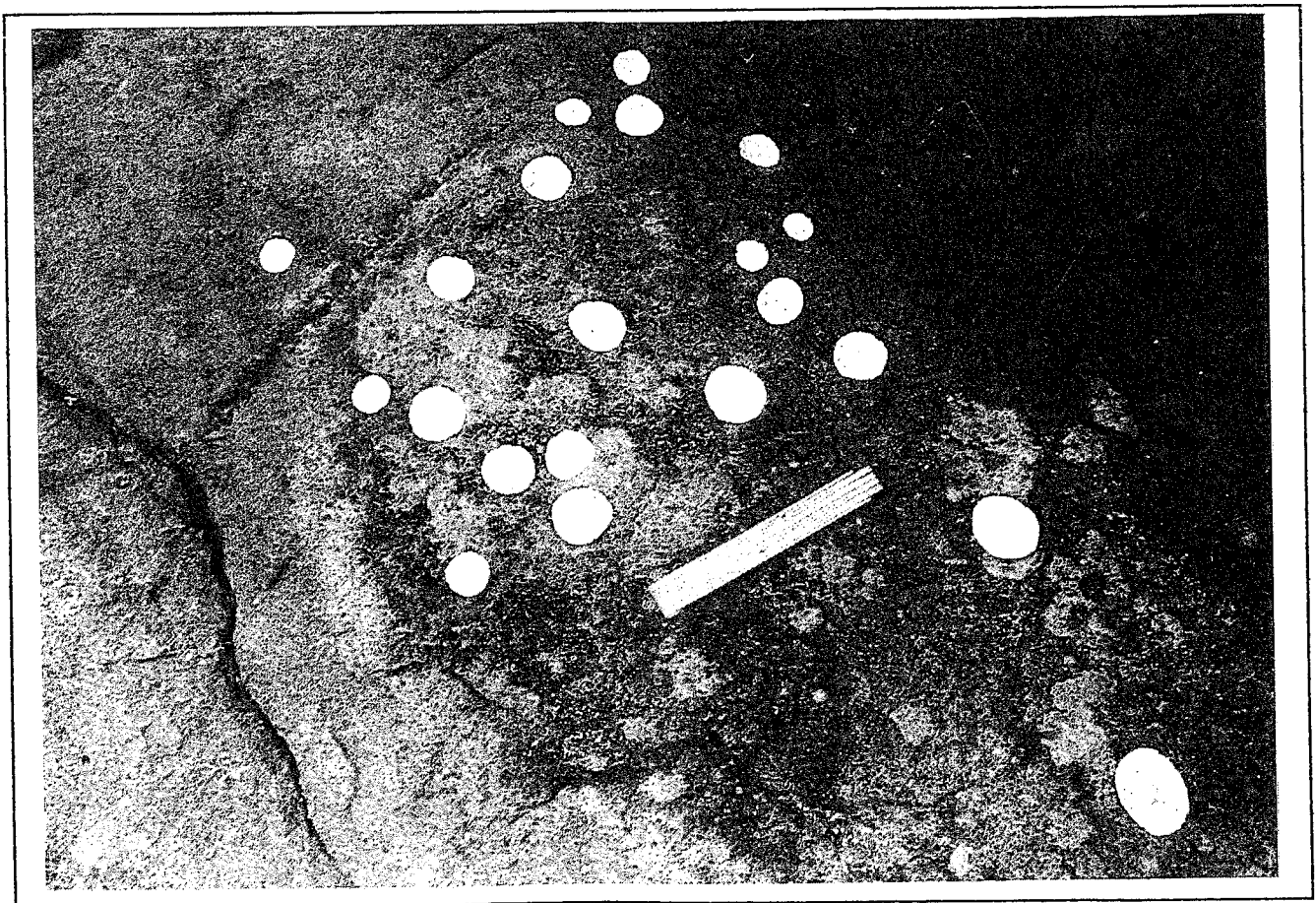

Fig 9 Nyfunnet skålgropsfelt i Nesveien 8 under Nes

Rolvøsundsundet og flatene innover mot Rolvsøy kirke og Hauge. Noe lengre sydøst ved en ubebygget, regulert tomt i Sandloveien, ble det funnet en enkelt spiral i et vannsig. Figuren ligger 13 meter VNV for hushjørnet på Sandloveien 9. Feltet ligger i skrånende lende med bergskjær i dagen, vidt utsyn mot Glomma og Rolvsøsundet fig. 11, kart fig. 20.

2.3 Leting etter nye felt

Leting etter nye felt er blitt konsentrert til nøye utvalgte områder som det er delvis redegjort for i kapittel 1.3. For å spare tid og for å oppnå mest mulig effektivitet er systematisk avtorving kun foretatt i to områder. Den første ble foretatt på Evje ved det eksisterende feltet 1378 H13 R3 "på Jordet". Omkring feltet finnes betydelige grunnfjellsområder med glatte fine svaberg., stedet tangeres av trasén. Det ble avtorvet omkring 75 kvm omkring på bergskjærene, håpet var å finne nye felt eller mulig ett av Ryghs Nr. 125 - 129. Letingen var resultatløs med unntak av en enkelt skålgrop nær eksisterende felt. Område nummer to som ble avtorvet ligger mellom Valle Vestre og jernbanen. Her ligger flere bergskjær, nyere innhugginger fantes flere steder, men ingen ristninger framkom. Omkring 35 kvm ble avtorvet.

Videre ble det lett etter bergskjær inne i villaområder, særlig ved Nøkleby, Hauge Østre og Nes, der de flatene som lå åpne er undersøkt. Deretter har vi spurt grunneiere og andre etter bergskjær eller fjellpartier utepå åkrene som vi ikke har sett, de fleste svarene på forespørslene var negative. Til tross for at vi kun fant to nye felt er potensialet for nye funn stort på Rolvsøy. Erling Johansen mener området har høyt potensiale for nye felt og våre erfaringer tilsier det samme. Imidlertid kreves en mer systematisk tidkrevende fremgangsmåte for å finne nye felt.

2:4 Konfliktobjekter

I forhold til ovennevnte potensiale for funn av nye felt ble det nødvendig å sondre mellom konfliktobjekter og konfliktområder. Konfliktobjekter er registrerte helleristningsfelt som ny trasé kommer i direkte konflikt med. Konfliktområder er lokaliteter der man må forvente at nye felt finnes under torv, stein og jorddekke. Disse feltene har det under registreringen i felt ikke latt seg gjøre å finne. Maskinell hjelp er nødvendig for å avdekke de mulige ristningsflatene. Konfliktområdene vil bli behandlet i neste kapittel. Traséene kommer i direkte konflikt med 5 objekter. Disse feltene er:

- I. Nøkleby Østre 203/15 U. reg Skålgropsfelt ved Evjeveien 20 (fig. 7)
- II. Nøkleby Østre 203/15 U. reg Skålgropsfelt ved Evjeveien 22 (fig.6)
- III. Hauge Vestre 735/5,6 1378 H13 R5 Figurfelt ved dagens jernbane (fig 5, 13)
- IV. Evje 736/8,15 1378 H13 R3 Figurfelt ute på jorde SV for Evje (fig.3,4.)
- V. Nes 727/12 U. reg Skålgropsfelt inne i villahave, Nesveien nr. 8 (fig.9,14)

Alternativ 1a/2a kommer i konflikt med skålgropsfeltene ved Nøkleby, objekt I og II. Videre kommer dette alternativet nær objekt IV, figurfeltet på Evje. Nordøst for Evje går 1a/2a inn på eksisterende føring på høyde med Haugegårdene sydvest for jernbaneovergangen ved H. N. Huges Vei. Ved sistnevnte jernbaneovergang kommer

også alternativ 3 inn på eksisterende føring. Like nordøst for overgangen ligger objekt III, figurfeltet under Hauge Vestre. Dette ligger kloss i dagens linje og representerer det mest konfliktfylte fortidsminne i planleggingen av nytt dobbeltspor. Øst for Rolvsøy kirke deler linjen seg i to alternativer, kalt det nordlige og sydlige. I det sydlige alternativet ligger objekt V, skålgropsfeltet i Nesveien 8 innenfor 50 meters korridoren. Det nyfunnene figurfeltet lengre sydøst ligger 30 meter utenfor korridoren.

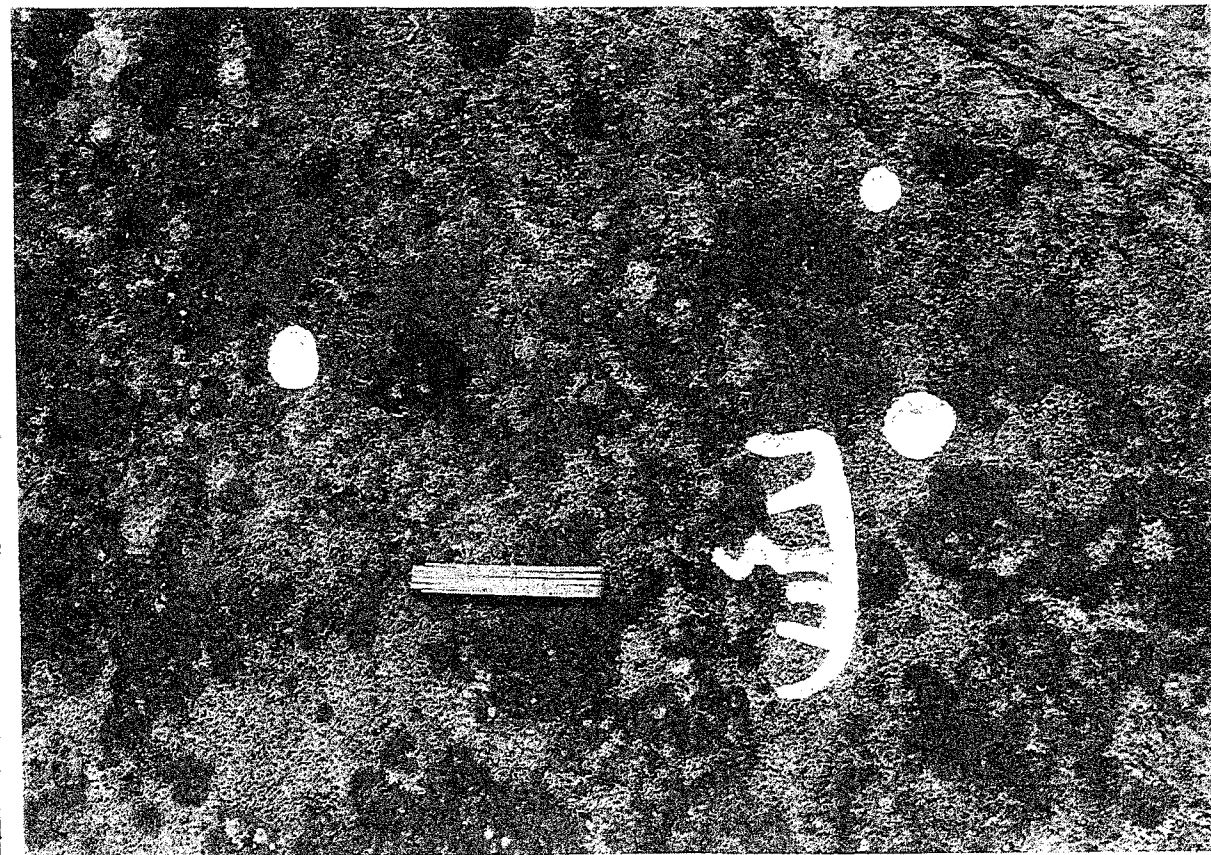

Fig 10. U. registrert figurfelt på gårdsplassen på Hauge Ø

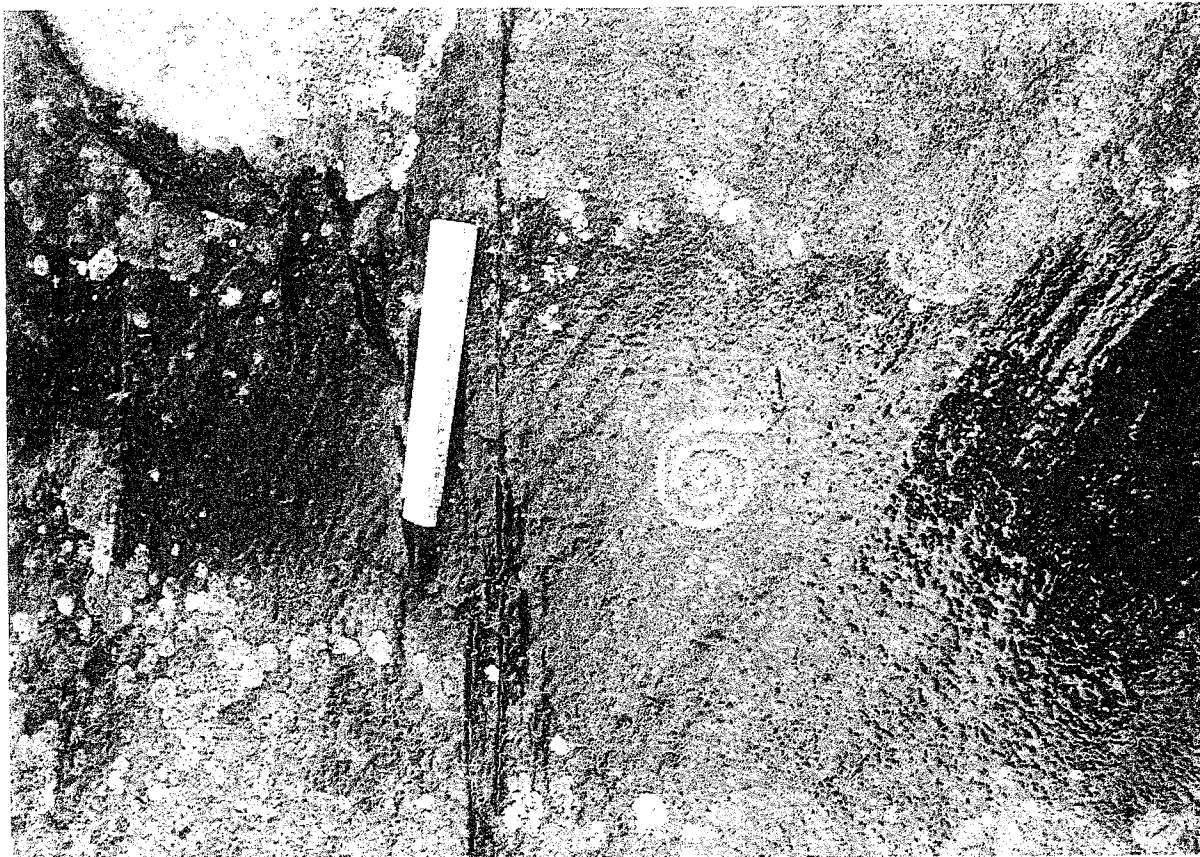

Fig. 11 Nyfunnet figur ved Sandloveien 9

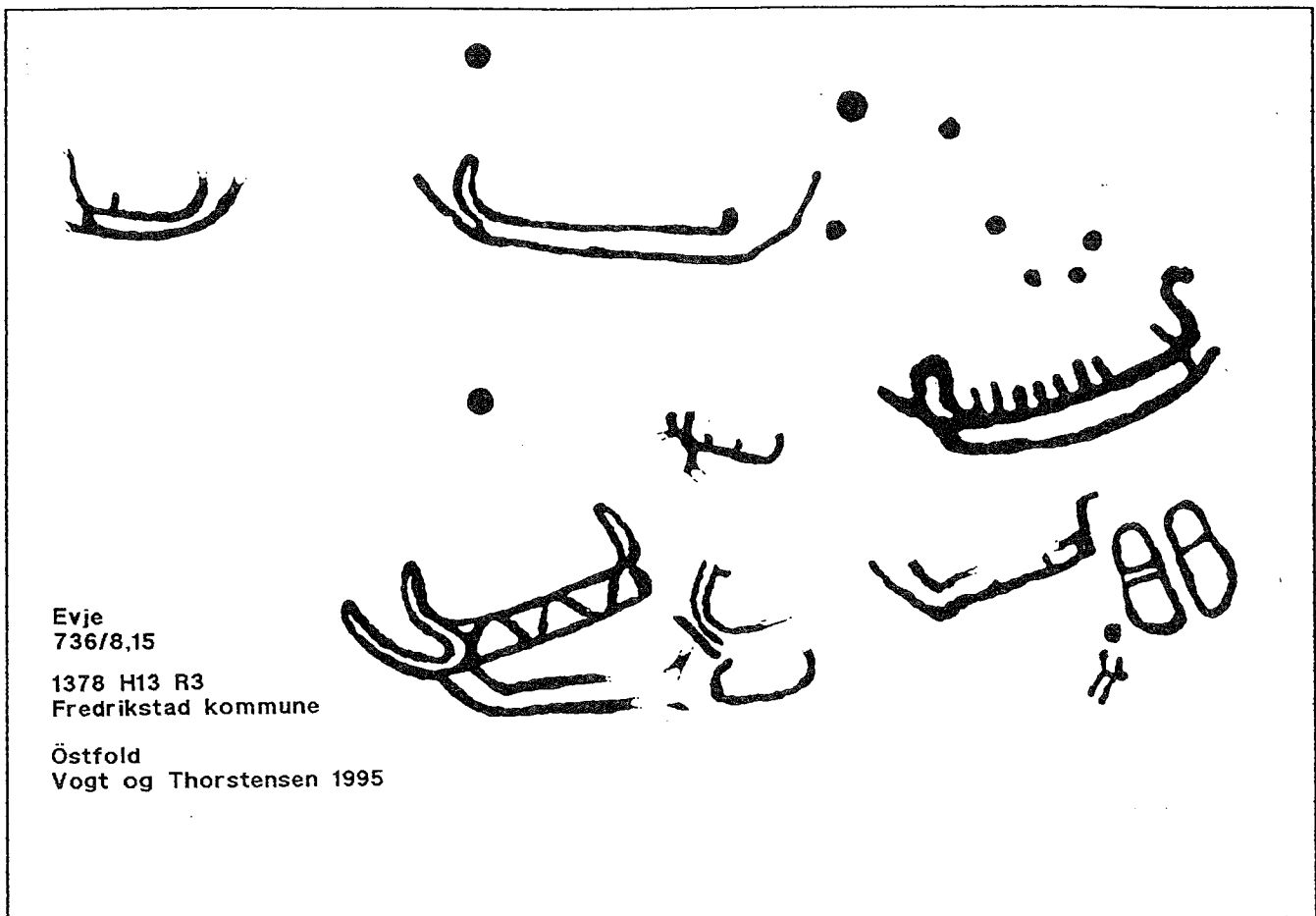

Fig. 12: Kalkering av feltet på Evje, tilsvarende fig 3 og 4.

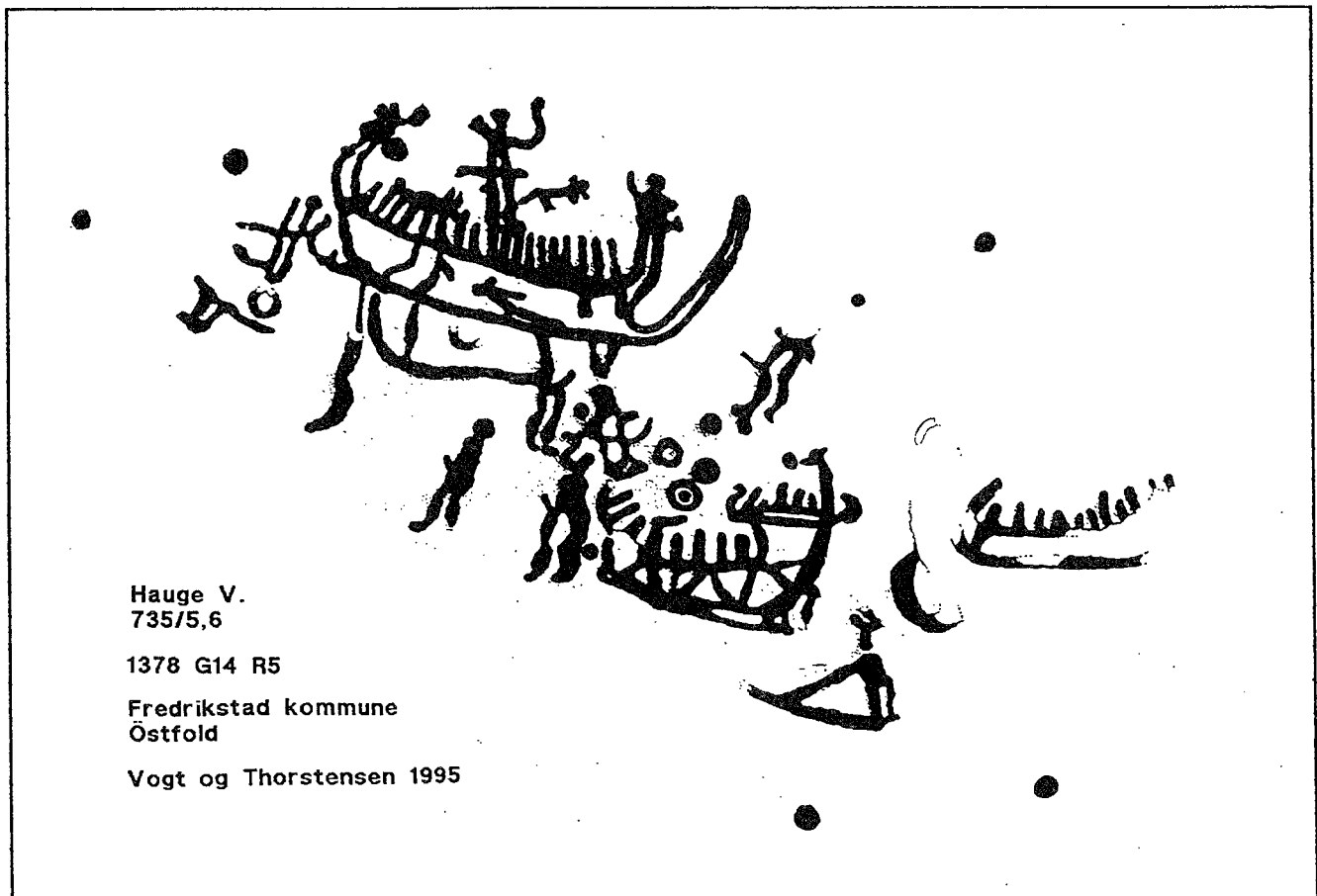

Fig. 13 Kalkering av feltet på Hauge V, tilsvarende fig. 5 pluss forsiden

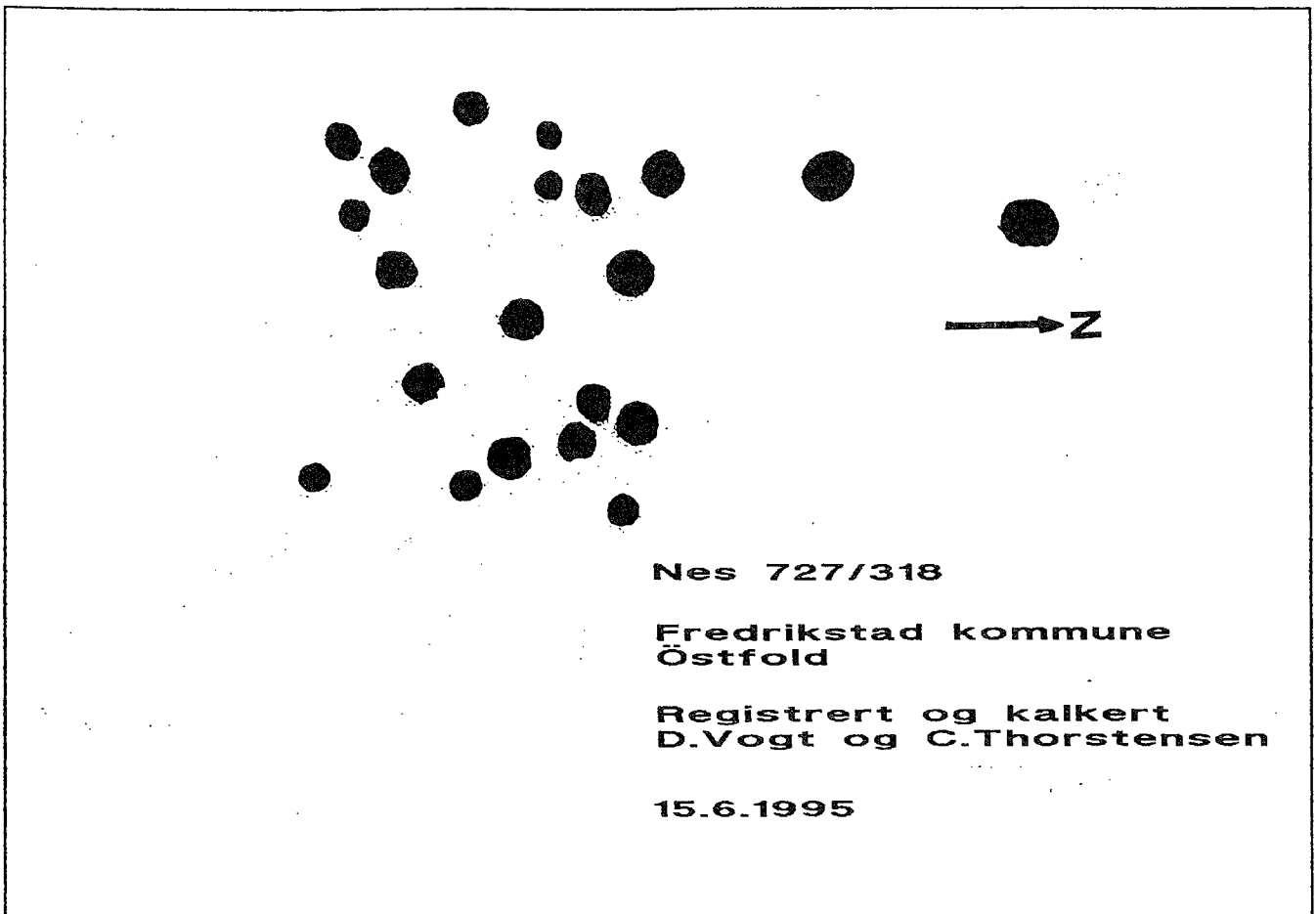

Fig. 14 Kalkering av feltet i Nesveien 8 tilsvarende fig. 9

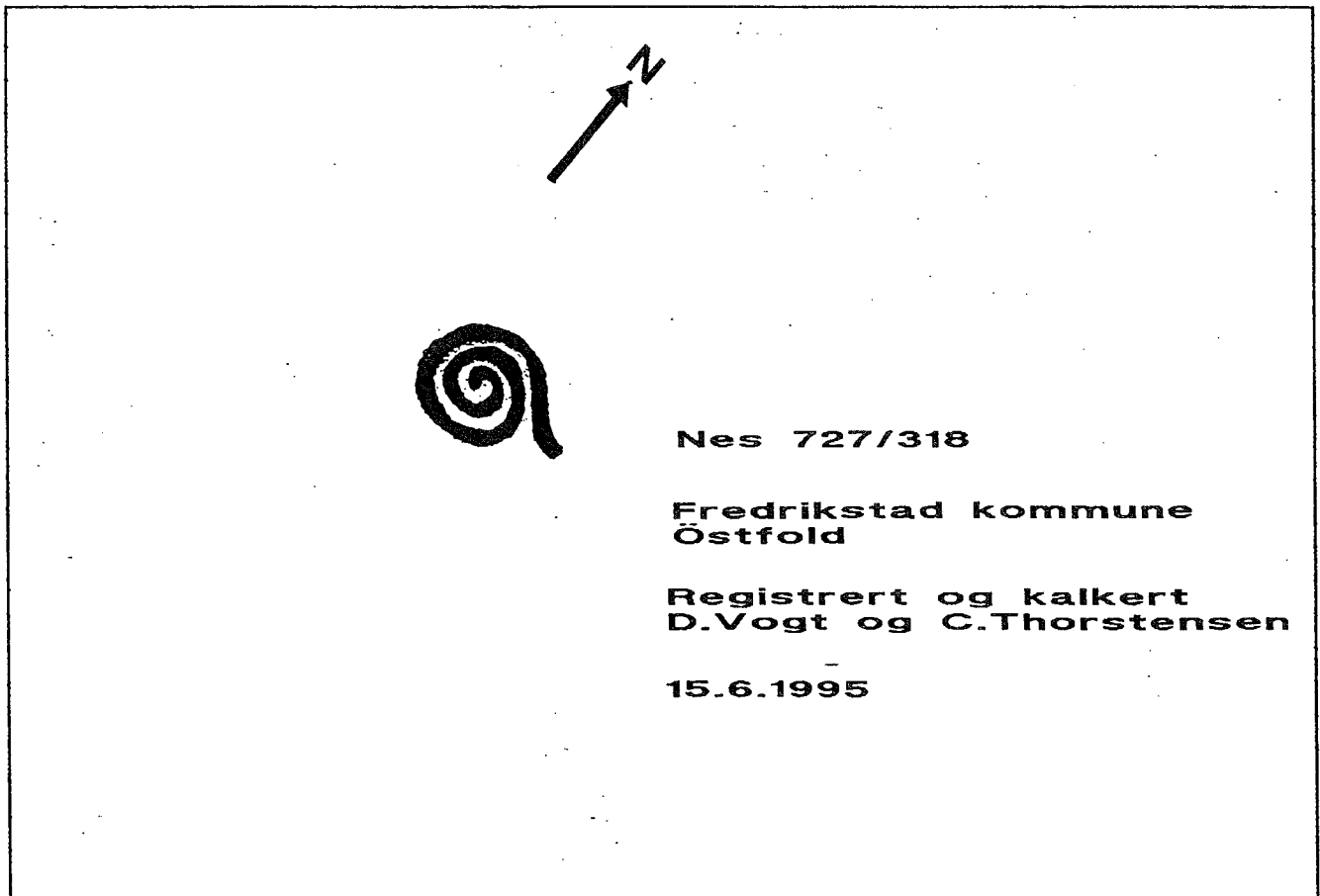

Fig. 15 Kalkering av feltet i Sandloveien 9 tilsvarende fig. 11

2.5 Konfliktområder

Som nevnt innledningsvis er det strekningen mellom Lisleby og Rolvsøysundet som er det mest aktuelle område for funn av nye helleristninger. Imidlertid er enkelte områder tilsynelatende så gunstige for ristninger, at de omtales nærmere her i forhold til traséne.

Alternativ 1a/2a skal gå i åpen linje gjennom boligfeltet ved Nøkleby, et område som allerede har to omtalte felt traséne kommer i konflikt med. Boligfeltet har imidlertid mye grunnfjell i dagen og fjell like under markoverflaten. Mye masse er påført i villahavene. Fra linjealternativene kommer opp på omkring 15 m.o.h til de har passert bergpartiene ved de to skålgropsfeltene går traséen gjennom potensielle ristningsområder.

Likeledes er det grunnfjellsområde tett ved Evje og objekt IV, figurfeltet ute på jordet. Her ligger grunnfjellet under lag med rydningsstein og jord. Disse flatene har ikke kunnet undersøkes med håndmakt. De samme traséalternativene, pluss alternativ 3, går langs eksisterende føring ved Valle Vestre inn i et lignende parti med åkerholmer og grunnfjell i dagen. Dette område er heller ikke undersøkt tilfredsstillende. Store mengder rydningsstein er deponert på grunnfjellet og gjør eventuelle felt utilgjengelige.

Villahavene omkring Nesveien 8, objekt V har betydelige utfyllinger som gjør at tidligere bergflater i dagen er tildekket. Disse bør også undersøkes nøyere. Alternativene 1b/2b tangerer et mindre boligfelt sydøst for Hauge Østre. Her finnes endel grunnfjell i dagen. Med tanke på O. Ryghs diffust plasserte felt bør dette området også undersøkes nærmere.

2.6 Evaluering av traséalternativene

En evaluering av traséalternativer i forhold til konflikt med fornminner viser at det er to alternativer som raskt peker seg ut som lite konfliktfylte. Dette er alternativ 1b/2b frem til Rolvsøy kirke. Bortsett fra at det kan finnes ristninger i område sydøst for Hauge Østre synes disse alternativene uproblematisk. Alternativ 3 kommer i konflikt med helleristningsfeltet nordøst for jernbaneovergangen ved H. N. Hauges Vei og deretter med det potensielle område med grunnfjell ved Valle Vestre. Størst konflikt knytter det seg til 1a/2a, som berører både Nøklebyfeltene, Evjefeltet og Haugefeltet ved jernbanen. Videre er det tre potensielle områder for nye funn. Nordøst for Rolvsøy kirke er det nordlige alternativ uten konflikt mens det sydlige tangerer det nyfunnene feltet i Nesveien 8.

Del II Bosetningsspor

3.0. Bosetningsspor Lisleby - Rolvsøysundet

Hovedtyngden av arbeidet med evaluering av bosetningsspor ble foretatt under forarbeidet, 18 - 21 april 95. En del åkerområder ble befart, dessuten ble det innhentet informasjon av grunneiere om grunn og jordforhold, eventuelle funn etc. I forhold til rapportens innledende del om naturforholdene og traséens beliggenhet er også her områder med høyere potensiale for funn under markoverflaten. Langs strekningen Lisleby - Rolvsøysundet er det mulig at det finnes spor etter forhistorisk bosetning. De andre områdene ligger for lavt i forhold havnivå.

Den første indikatoren på bosetning som har vært undersøkt er registrerte gravfelt langs traséene. Både på Hauge Vestre og på Nes er det registrert gravhauger. Disse er i dag fjernet. Nes gnr. 127: Ca 300 skritt nord for huset, nordvest for Tangen teglverk, spor etter en stor haug" (ØO. s. 224). Ut fra beliggenheten kommer ikke denne lokaliteten i konflikt med noen av føringene. Området er i dag sterkt utbygget. Hauge Vestre gnr. 135: 1 - 4 Grønlien. NNV for husene, like på den annen side av stengjerdet, 4 hauger. To er større, 10 - 15 m i diam. og 2 mindre 5 - 6 m i diam. En av de største er en del ødelagt. Innenfor gjerdet skal det ha ligget to lignende hauger." (ØO. s. 225). ØK opplyser om et fjernet fortidsminne, "sannsynligvis kvadratisk steinlegging", 150 m N for helleristningsfeltet "ved jernbanen" (1378 G13 R5). Stor hellestein på midten, kull og kopper ble funnet under pløying i 1920-årene. Under bruket Sønstevold av Hauge Østre ble det funnet en hellekiste, undersøkt av G. Gustafson i 1913. Lokalitetens plassering synes uklar, men må ligge i industriområdet SØ for gården mot Glomma. Ingen ytterligere opplysninger om fornminner finnes i dette området.

I tillegg er det to områder som skiller seg klart ut i relasjon til bosetningsspor. Område omkring helleristningsfeltet på Evje 1378 H13 R3 "på jordet" er potensielt i bosetningssammenheng. På bergskjærene ligger store mengder rydningsstein, denne steinen bærer preg av tilhugging. Rester av et steingjerde er trolig en side av en stor tørrmurt grunnmur, steinen omkring stammer fra de andre sidene av muren. Funn av en del ballastflint, krittpipefragmenter og blyglassert leirgods kan tyde på at en bygning har stått på stedet en gang mellom 1650 og 1850, eventuelt kan masse være tilkjørt.

Flatene fra ristningsfeltet og inn mot eksisterende føring kan inneholde bosetningsspor. Den samme indikasjonen på bosetning finnes ved Voll vest for linjen ved åkerskjærene. Store mengder rydningsstein som bærer preg av tilhugging ligger deponert på åkerholmene. Også her kan det ha vært bebyggelse på 16- 17-hundretallet. En del ildsjørnet stein i pløyelaget kan videre indikere eldre bosetning. Jordene mellom H. N. Hauges vei og Linjagodsterminalen langs eksisterende føring har også et visst potensiale i bosetningssammenheng, likeledes jordet vest for Nes. Disse områdene har det imidlertid ikke vært tid til å gjennomgå.

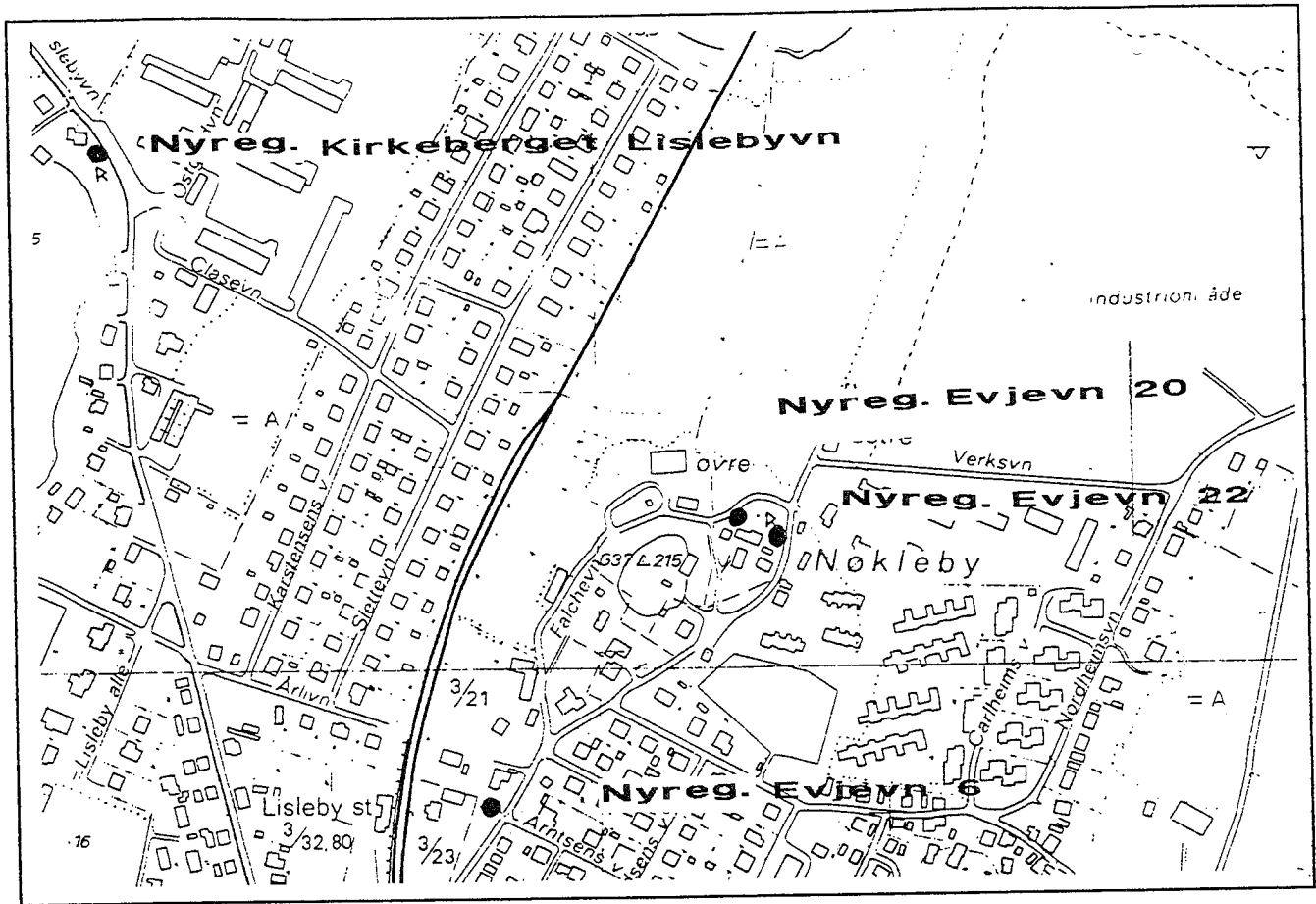

Fig. 16. Utsnitt ØK-kart CQ 029-5-1. Nedfotografert 1:5000.

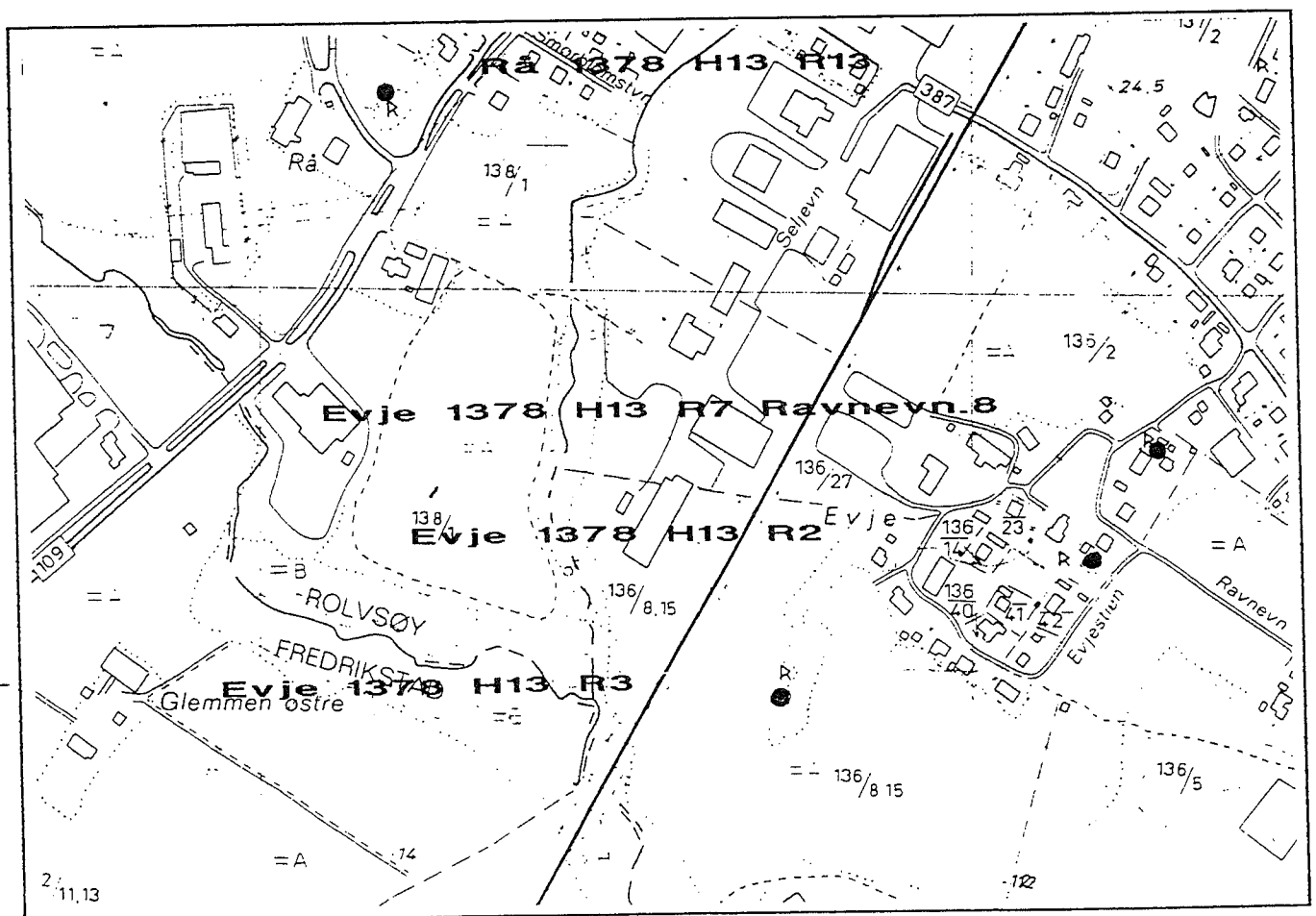

Fig. 17. Utsnitt ØK-kart CQ 029-5-1. Nedfotografert 1:5000.

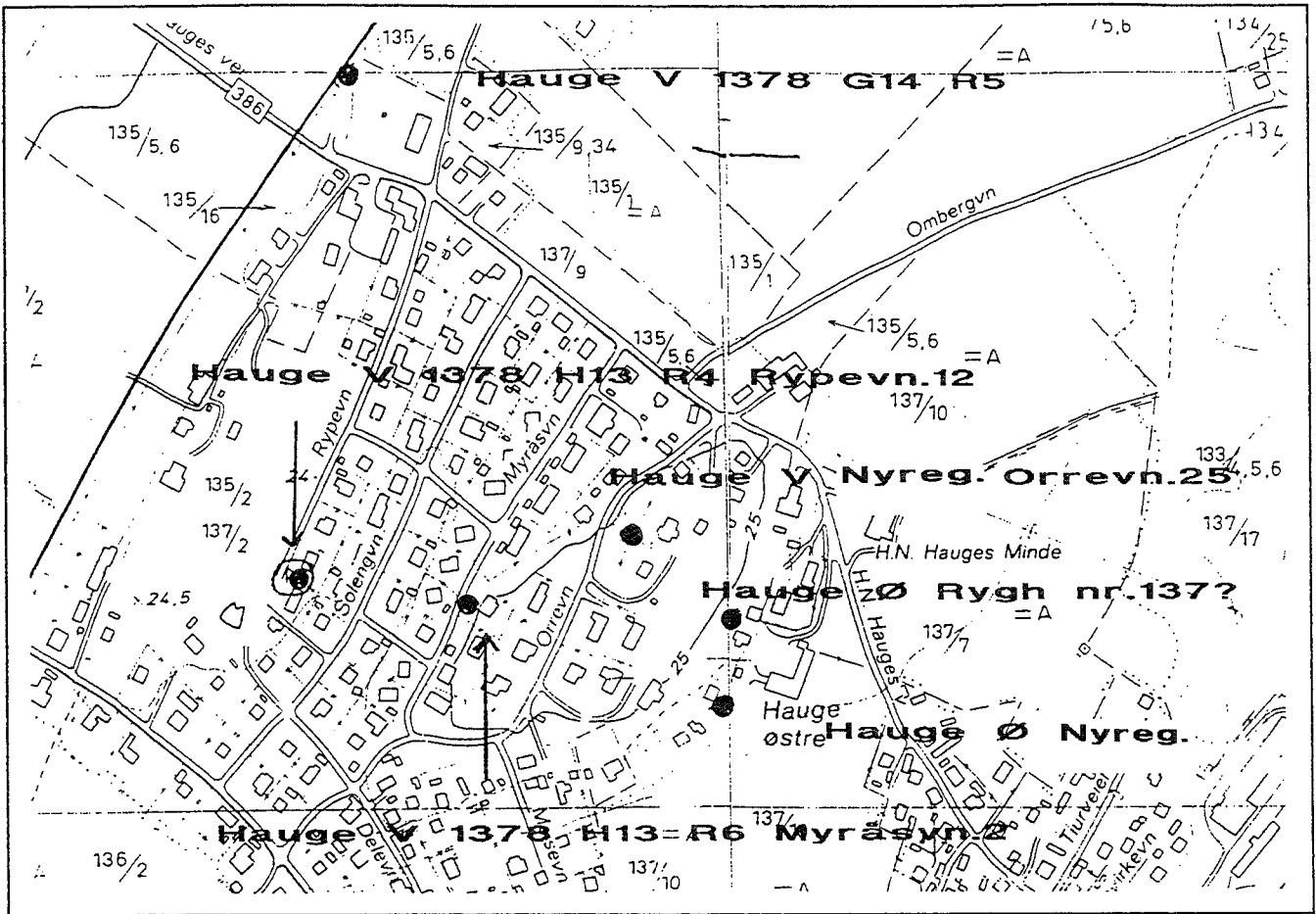

Fig. 18. Utsnitt ØK-kart CQ 029-5-1 og CQ 029-5-2. Nedfotografert 1:5000.

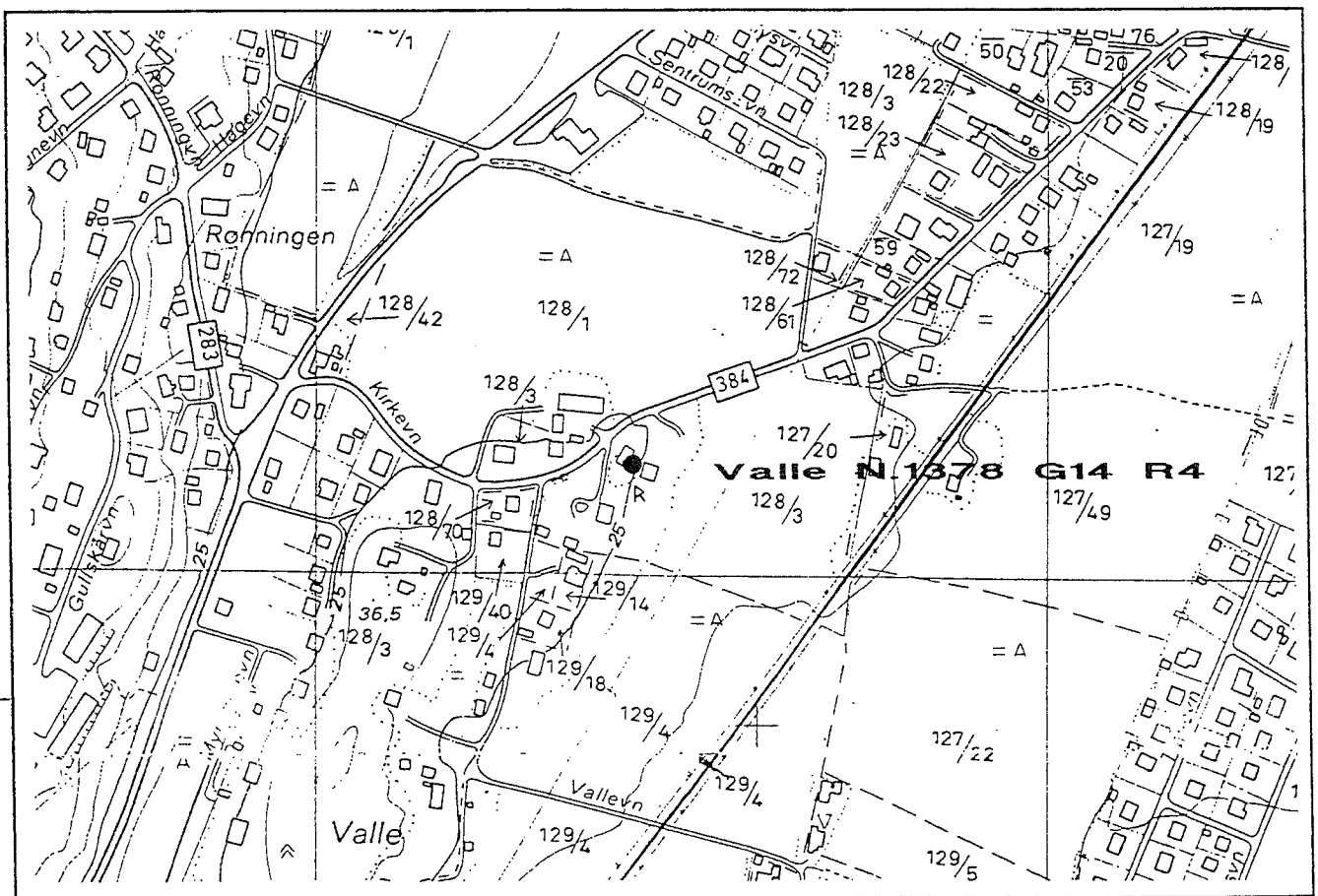

Fig. 19. Utsnitt ØK-kart CQ 030-5-4. Nedfotografert 1:5000.

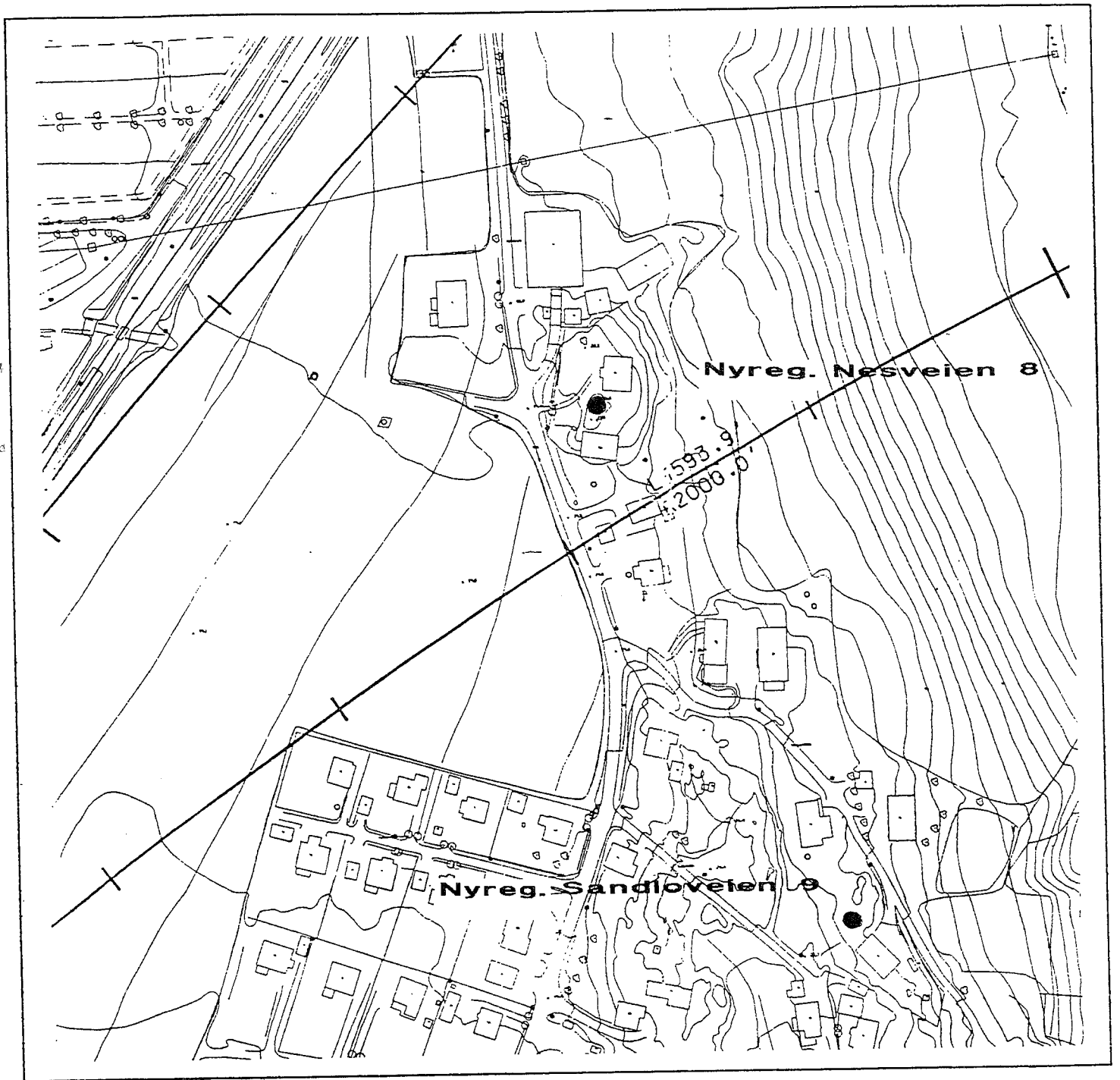

Fig. 20 Utsnitt NSBs 1:1000 kart

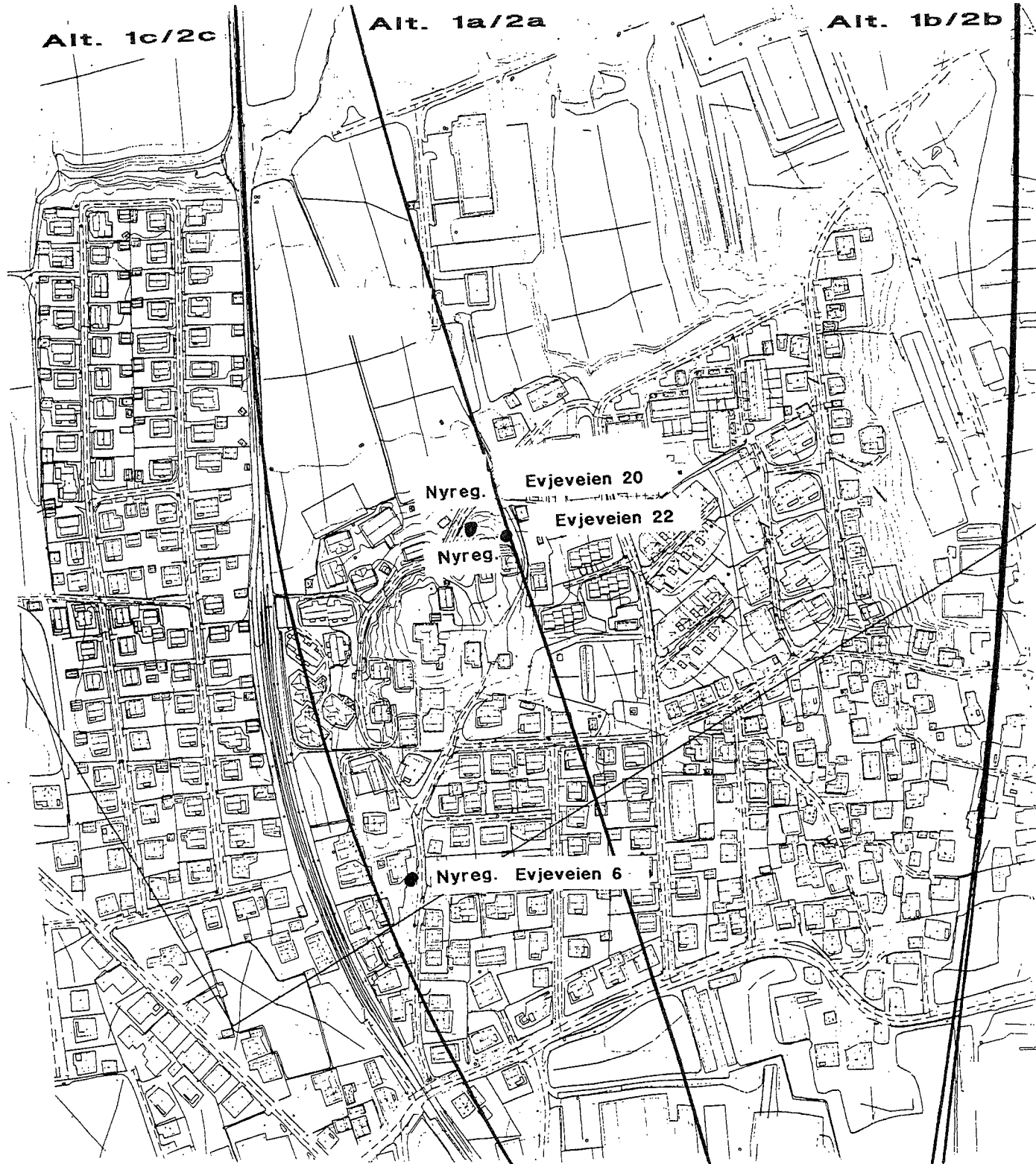

Fig. 21. Utsnitt NSBs trasékart. Helleristningenes plassering i forhold til trasèer.
Nedfotografert 1:1000.

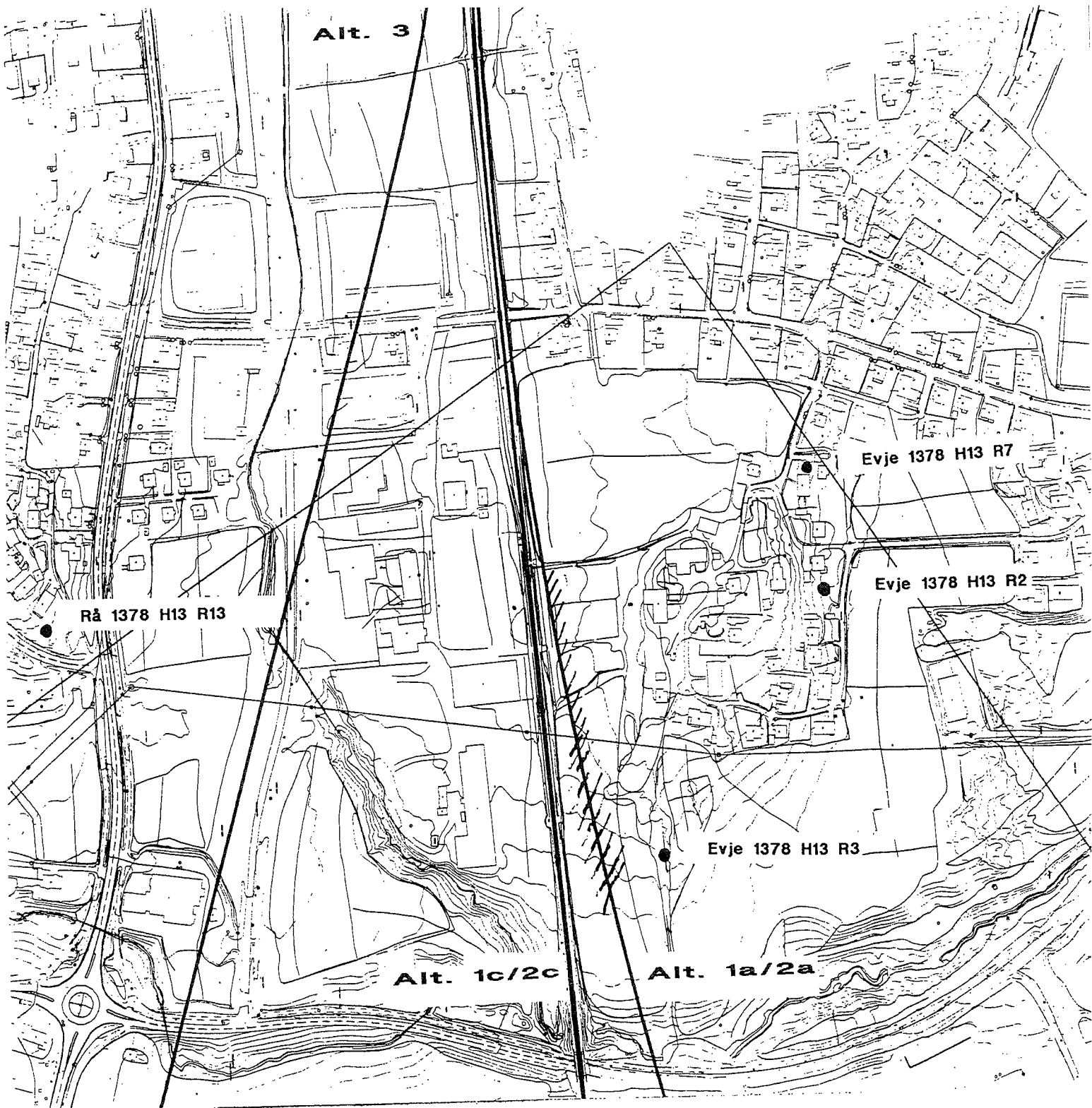

Fig. 22. Utsnitt NSBs trasékart. Helleristningenes plassering i forhold til trasèer.
Nedfotografert 1:1000.

Fig. 23. Utsnitt NSBs trasékart. Helleristningenes plassering i forhold til trasèer.
Nedfotografert 1:1000.

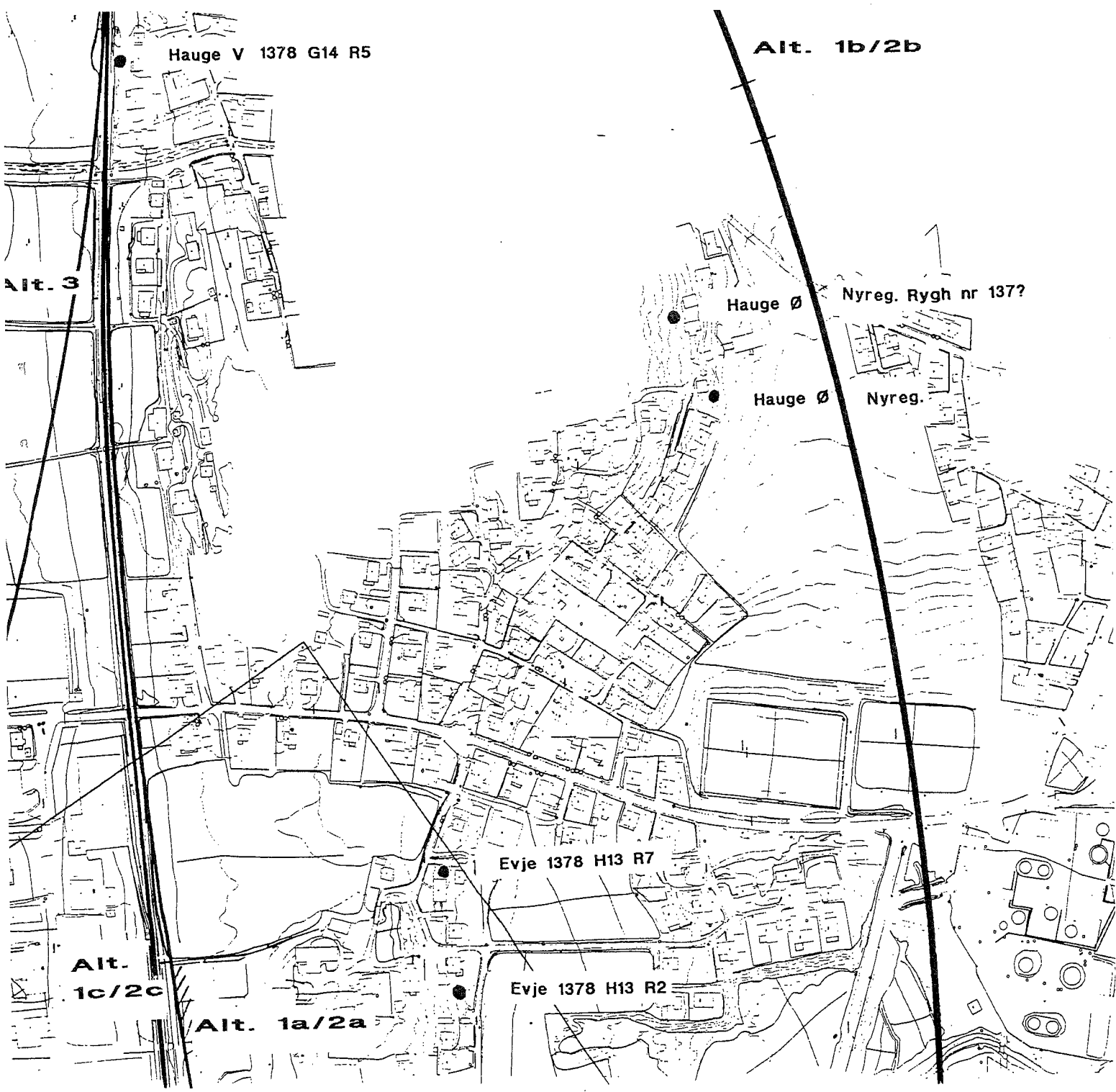

Fig. 24. Utsnitt NSBs trasékart. Helleristingenes plassering i forhold til trasèer.
Nedfotografert 1:1000.

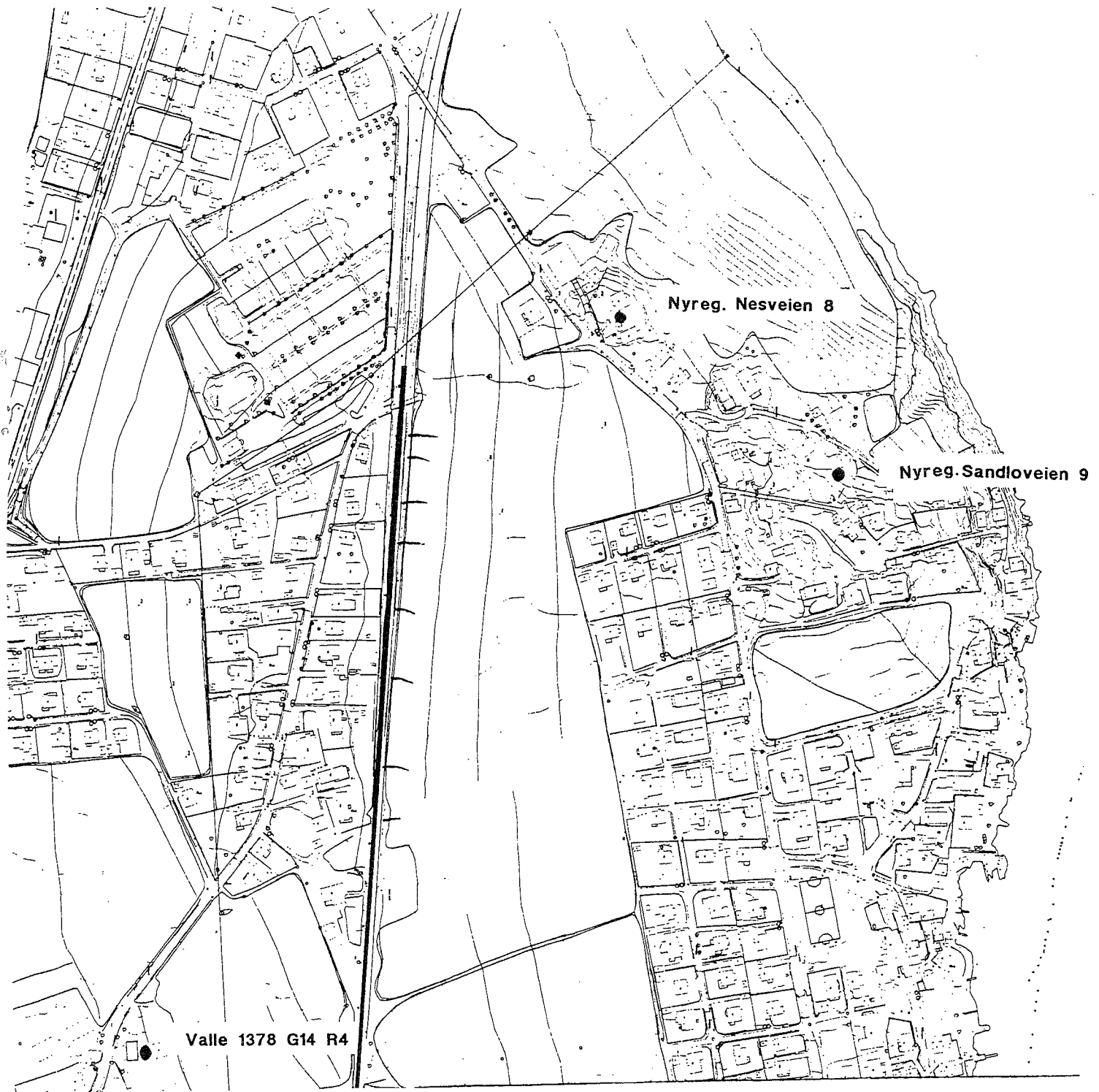

Fig. 25. Utsnitt NSBs trasékart. Helleristningenes plassering i forhold til trasèer.
Nedfotografert 1:1000.

Nye og gamle registreringer av helleristningsfelt

Rolvøy. Lisleby - Rolvsøysund

Gård / Bruk	G.nr. / B. nr.	Felt nr.	Kode	Beskrivelse
.	738 / 3,5,11,12	1378 HI3 R8	"Bak hønehuset"	26 fig. 22 gr.)
Rå	738 / 9, 10	1378 HI3 RI3	"Drosjeholdeplassen"	Min. 13 - 15 fig. (
Haugåsen av Hauge Ø	737 / fl.g og b nr.	1378 HI3 RII	"Rolvøyv. 238"	Min. 80 -85 fig. (l
Evje	736 / 8, 15	1378 HI3 R3	"På jordet"	12 fig.
Evje / Fjellbo av Evje	736 / 36, 85	1378 HI3 R2	"Hovedfeltet"	Min 85 fig (6 gr.)
Runeberg av Evje	736 / 97	1378 HI3 R7	"Runeberg II, Ravnevn. 8"	Min. 6 fig. (23 gr.
Hauge V	735 / 5, 6	1378 GI4 R5	"Ved jernbanen"	Min 21 - 25 fig. (l
Hauge V / Fjell	735 / 5, 6, 107, 10	1378 HI3 R6	"Myråsveien 2"	2 fig
Hauge V / Solhøyden	735 / 2, 84	1378 HI3 R4	"Rypevn. 12	6 fig. (2 gr)
Hauge V	735 / ?	U. reg	"Orrevn. 25"	Min. 1 fig. tildekke
Hauge Ø	737 / 10	U. reg	"Rygh nr. 137 ?"	Ikke gjnf. ØK reg.
Hauge Ø	737 / 10	U. reg	"I haven flere felt"	Ikke gjenf. ØK 65
Hauge Ø	737 / 10	U. reg	"Ved vognskjulet"	3 fig. (2 gr.)
Nøkleby Ø	203 / 15	U.reg	"Evjeveien 20"	5 gr.
Nøkleby Ø	203 / 15	U. reg	"Evjeveien 22)	1 gr.
Nøkleby V	203 / 23	U. reg	"Evjeveien 6"	Min. 3 fig.
Glemmen Ø	202 / 11	U. reg	"Kirkeberget/Lislebyv. n".	6 gr.
Valle N	728 / 1, 3	1378 GI4 R4	"Ved ruin"	4 fig. (2 gr.)
Nes	727 / 12	U.reg	"Nesveien 8"	20 gr.
Nes	727 / 318	U.reg	"Sandloveien 9"	1 fig.